

Identification of vital drivers affecting the state of good urban governance in Aras Free Zone

Amir Pourdadash¹ | Akbar Asghari Zamani² | Iraj Teymuri³

1. PHD student, Faculty of Planning and Environmental Sciences, Geography and urban planning, Tabriz University, Email: a.pourdadaash@gmail.com.
2. Associate Professor, Faculty of Planning and Environmental Sciences, Geography and urban planning, Tabriz University, Email: azamani@tabrizu.ac.ir.
3. Corresponding author, Assistant Professor, Faculty of Planning and Environmental Sciences, Geography and urban planning, Tabriz University, Email: iraj-teymuri@tabrizu.ac.ir.

Article Info

Article type:

Research Article

Article history:

Received 24 December 2022

Received in revised form

9 January 2024

Accepted 14 January 2024

Published online 20 November
2024

Keywords:

Vital drivers, good urban
governance, Aras Free Zone.
Foresight.

ABSTRACT

Considering the challenges ahead in the way and type of management of free zones, including non-democratic management structure, unstable income, lack of transparency, accountability, complexity and variety of management patterns, which are referred to as trends. In order to achieve a bright future for the Aras Free Zone, it is necessary to identify and outline the key drivers. The current research, with the perspective of future research, tries to identify the vital factors affecting the state of good urban governance in Aras Free Zone and investigate the effect of these factors on each other. This research, in terms of practical purpose and library methods, survey, its nature is based on new methods in future research with an analytical and exploratory approach, using quantitative and qualitative models and analysis methods and structural cross-effects such as Micmac and Delphi method. Based on this, during numerous discussions and opinion gatherings of experts and the group of experts and experts of Aras Azad Region, numbering 15 people as a statistical sample of the target population, 60 items or variables were identified in the form of 8 main indicators of good urban governance. Then, the above variables were defined in the form of a 60x60 matrix of cross-effects by the elite group and defined in the Micmac software. What can be understood from the state of the dispersion map of the variables is the instability of the system. Therefore, according to the ranking of the direct and indirect effects of the variables and their scoring, the number of 21 variables that had more weight in both cases were identified as the main drivers of good urban governance in the free zone. Among the variables, citizens' and officials' trust in each other has the highest score and the most vital factor affecting good urban governance in Aras Free Zone, and administrators' adherence to the law, strategic vision, and social justice are ranked in the next ranks.

Cite this article: Last Name, Initial., Last Name, Initial., & Last Name, Initial. (2024). Title of paper in lower case letters (except for initial letter of first word, initial of first word after a colon, and proper nouns). *Journal of Geography and Planning*, 28 (89), 133-152. <http://doi.org/10.22034/gp.2024.9954.3071>

© The Author(s).

DOI: <http://doi.org/10.22034/gp.2024.9954.3071>

Publisher: University of Tabriz.

Extended Abstract

Introduction

Considering the upcoming challenges in the way and type of management of free zones, including non-democratic management structure, unstable income, lack of transparency and accountability, and the complexity and diversity of management patterns in free zones, which are referred to as trends. In order to achieve a bright future for the Aras Free Zone, it is necessary to identify and outline the key drivers. The current research, with the perspective of future research, tries to identify the vital factors affecting the state of good urban governance in Aras Free Zone and investigate the effect of these factors on each other. In this research, the goal is to plan for the establishment of good urban governance in Aras Free Zone by relying on new planning perspectives and using future research methods. Therefore, it has been tried to select the vital drivers affecting the future state of good urban governance from among the primary effective factors. This research is trying to answer this question: What are the key and vital factors driving the state of good urban governance in Aras Free Zone and to what extent and how do they affect each other?

Data and Method

This research is in terms of practical purpose and library methods, survey and its nature based on new methods in future research with an analytical and exploratory approach by using quantitative and qualitative models and analysis methods and structural cross-effects such as Micmac and Delphi method. has benefited Based on this, during numerous discussion sessions and opinion gathering of experts and expert group of Aras Free Zone, 15 people as a statistical sample of the target population, 60 items or variables were identified in the form of 8 main indicators of good urban governance. Then, the above variables were weighted in the form of a 60x60 matrix of cross-effects by the elite group and defined in the Mic Mac software. The target community in this research is the entire area of 51 thousand hectares of Aras Azad Zone. The work process consists of two basic stages of identifying indicators affecting governance and discovering vital and key drivers affecting governance in Aras Free Zone. In the first stage, effective indicators were identified by using theoretical basis studies and using the Delphi method, and in the next stage, in order to shape the ideas and link the interconnected implementation of the indicators, using the structural analysis method (intersectional effects analysis) and with the use of Mic Mac software, vital drivers affecting urban governance in Aras Free Zone have been identified and discovered.

Results and Discussion

What can be understood from the state of the dispersion map of the variables is the instability of the system. Therefore, according to the ranking of the direct and indirect effects of the variables and their scoring, the number of 21 variables that had more weight in both cases were identified as the main drivers of good urban governance in the free zone. Among the variables, citizens' and officials' trust in each other is the most valuable and the most important factor affecting good urban governance. Managers' adherence to the law, strategic insight, social justice, etc. are in the next categories.

Conclusion

Good urban governance is a new approach in the management of free zones and its high effectiveness in achieving sustainable economic, social, cultural and physical development of today's societies is recognized as one of the most important factors of sustainable all-round development at international levels. In order to reach the horizon of free zones in Iran and the stability of free zones, the use of key factors and influential drivers of good urban governance is not far from expected. The most important goal of this research is to determine and identify the key and influential factors on the future of good urban governance in Aras Free Zone.

What can be understood from the scatter plot of variables affecting the future state of good urban governance in Aras Free Zone is the unstable state of the system, which is moving towards stability, but is far from being fully optimal. In the conclusion of the research, it can be said that the success in

achieving good urban governance in the Aras Free Zone, according to the findings of the state of the dispersion map of the variables, depends on the effective and targeted interaction between the key factors or the main drivers of good governance. It is the above city. One of the most important results of the research is that by using the identified key drivers and taking into account their importance, priority, and influence on each other, it is possible to understand the future sustainability of good urban governance in the free zone of Aras. Formulated and implemented the necessary solutions and resources to maintain the favorable situation or the necessary facilities to transform the unfavorable situation into favorable in different dimensions. Here it is necessary to mention that the authorities, experts, decision-makers and all the stakeholders of the free zone pay sufficient and necessary attention to the key factors influencing the explanation of the future perspective of good urban governance in the free zone of Aras, prioritizing and considering the relationships Together, the drivers will provide the necessary ground for the optimal all-round development of Aras Free Zone, in such a way as to ensure balance, development and long-term stability in all dimensions and levels, and a model for domestic and foreign investors and other regions. be free The findings of the research show that we face fundamental challenges at various levels in establishing decent governance in free zones, among which the most important ones are decentralization in the government decision-making system (macro level), weakness of civil society and public institutions, and awareness. He pointed out the low and lack of trust of citizens (middle and small level). Considering the results obtained in order to achieve good urban governance in Aras Free Zone, the following suggestions are presented:

- Applying unit management based on new approaches, including good urban governance with strong legal support and the support of upstream institutions.
- Change in the planning process from centralized planning to strategic and collaborative planning.
- Increasing the trust and satisfaction of citizens by creating friendly spaces for exchange of opinions between officials and senior citizens and the use of local trusted people, under the project "Practice of participation, informed citizenship and mutual trust building".
- Training, empowering and providing resources for non-governmental organizations to actively participate in regional governance.
- Transparency in the functions and freedom of the media and the press, and reducing trends that limit the expression of opinions.

Keywords: Vital drivers, good urban governance, Aras Free Zone.

References

- Andsta Forough; Shahrivar Roustaei. (2021). **Evaluation of effective factors on the implementation of good participatory urban governance** (NBN program) in the 2nd region of Tabriz metropolis, Scientific Research Journal of Geography and Planning, 25(76): 43-55. in Persian.
- Ars Free Zone Organization (2021). **Statistics of 2019 Aras Industrial Free Zone, management plan and program of the organization**, publications of public relations and international affairs. in Persian.
- Auclair, C., and A. Jackohango, (2009), **Good urban governance: Towards an effective private sector engagement**. Retrieved from [http:// www.unhabitat.org/ downloads/ docs WG_B_Background_Urban_Governance&the_Private-Sector_draft0.pdf](http://www.unhabitat.org/downloads/docs/WG_B_Background_Urban_Governance&the_Private-Sector_draft0.pdf). 3-11.
- Bhuiyan S.H. (2010), **A crisis in governance: urban solid waste management in Bangladesh**, Habitat international, No.34, pp:125- 133.
- Buizer M., and Herzel A.V. (2010), **Combining deliberative governance theory and discourse analysis to understand the deliberative incompleteness of centrally formulated plans**, Forest policy and economic, No.xxx, pp: 1-9.
- Bulkery H., (2005), **Reconfiguring environmental governance: towards a politics of scales and networks**, Political geography, No.24, pp:875- 902.
- Cave, R.W., (2005), **Encyclopedia of the city**, London & New York.
- Fukuyama, F. (2013). **What is governance?** Governance, 26(3), 347–368.

- Hamgadam Nosha, Zeyari Keramatollah, Hataminajad Hosean, Pourahmad Ahmad, Zanganeyeh Shahraky sayed, (2023), **Presenting the key drivers of the future of smart urban governance (case study: Rasht city)**, Scientific Journal of Geographical Studies of Coastal Regions, 4th year, 1st issue, serial 12, 17-49.
- Hataminejad Hossein; Hamgadam Nosha; Reza Kanoni (2022). **Analyzing the components of good urban governance in creating residential satisfaction with a future research approach (case study: Rasht city)**, scientific research journal of Geography and Planning, 26(81): 43-61. in Persian.
- Hyden G., Court J. and Mease K. (2004), **Making sense of governance: empirical evidence from sixteen developing countries**, Boulder: Lynne Rienner.
- Ilija Stojanovic, Jovo Ateljevic, R. Stevan Stevic, (2016) **Good Governance as a Tool of Sustainable Development**, European Journal of Sustainable Development.
- Jolle Demmers, Alex E. Fernandez Gilberto, and Barbara Hogeboom, (2004) **Good Governance in the Era of Global Neoliberalism, Conflict and depolarization in Latin America, Eastern Europe, Asia and Africa**, first published, 2004 by Routledge London and New York.
- Khoshnava Bager, Mosavi Mer sayed, Akbari namdar Shabnam, (2023), **Explanation of possible scenarios and key factors affecting citizens' participation in urban waste management (case example: Tabriz metropolis)**, scientific research journal of Geography and Planning, 27(85): 66-81.
- Maleki Far Farkhandeh, Maleki Far Siavash (2014) **translation of the book Advanced Foresight: A Deep Look at the Principles, Foundations and Methods of Foresight**, by Edward Cornish, Tehran: Future Foresight Publications, in Persian.
- Nobari, Naz, Rahimi, Mohammad. (2009). **Good urban governance is an indisputable necessity, Tehran**: Tehran City Planning and Studies Center, in Persian.
- Peng, B. (2021). **Digital leadership: State governance in the era of digital technology**. Cultures of Science, pp. 1–16.
- Pourmohammadi Mohammadreza, Hosseinzadeh Delir Karim, Pire Isa (2018) **Optimal urban governance based on social capital, examination of institutional-spatial order, communication and non-economic effectiveness**, case study: Tabriz metropolis, Quarterly Journal of Geographical Studies of Dry Areas, first year, first issue: 35-52. in Persian.
- Rakodi P. (2003), **Politics and performance: the implications of emerging governance arrangements for urban management approaches and information systems**, Habitat international, No.27, pp:523-547.
- Rezaei Mohammad Reza; Muezzin Sohrab (2016). **Evaluating the relationship between neighborhood management and good urban governance in Tehran metropolis (Case study: Districts 1, 12, and 16 of Tehran)**, Scientific Research Journal of Geography and Planning, 21(60): 119-142. in Persian.
- Roberts S.M., Wright S. and O'Neil PH. (2007), **Good governance in the Pacific? Ambivalence and possibility**, Geo forum, No.38, pp: 967- 984.
- Sadashiv a m. (2008), **Effects of civil society on urban planning and governance in Mysore, India, Doctoral thesis**, Technical university of Dortmund.
- Safaralizadeh Esmail, Bahrami Jaf Sajed, Skanzadeh Menaf, (2023), **Future research of key drivers affecting the urban development of border areas based on the approach of urban and regional governance (case study: Javanroud)**, Journal of Geography and Regional Future Research, Urmia University, Volume: 1, Number: 2, 51-60.
- Sheng, Y.K, (2010). **"Good Governance in Southeast Asia"**, Environment and Urbanization, ASIA, 1, 2: 131–147.
- Sherizadeh Adel, Shahrivar Roustaei, Hadi Hakimi (2018), **article identifying key factors affecting the future status of low-income housing planning in Tabriz metropolis with a future research approach**, Urban Research and Planning Quarterly, 10(38): 50 - 39. in Persian.
- Stoker G. (1998), **Public – Private partnerships and urban governance**.
- Taqvai Ali Akbar, Tajdar Rasool, (2008), **an introduction to good urban governance in an analytical approach**, Urban Management Quarterly - No. 23, 45-58. in Persian.

- UN-HABITAT, (2002) . **The Global Campaign on Urban Governance**, concept paper, 2nd Edition, Nairobi, 3- 18.
- UNIDO, (2004). **“foresight methodologies”**, Textbook, Technology foresight.
- World bank (1992), **Governance and Development Report**, Washington. DC.
- Zali, Nader (2009) **Foresight of regional development with a scenario-based planning approach (a case study of East Azarbaijan province)**, specialized doctoral dissertation in the field of **geography and urban planning**, Faculty of Environmental Sciences, Tabriz University, 2018. in Persian.
- Ziyari, keramatollah; Vahid Nik Pi; Ali Hosseini. (2013). **Essay measuring citizens' participation in urban management based on the model of good urban governance**, a case study of Yasouj, Maskan and Rural Environment Journal, 32(141): 69-86. in Persian.

پروہشگاہ علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

شناسایی پیشران‌های حیاتی موثر بر وضعیت حکمروایی خوب شهری در منطقه آزاد ارس

امیر پورداداش^۱ | اکبر اصغری زمانی^۲ | ایرج تیموری^۳

۱. دانشجوی دکترا، دانشکده برنامه‌ریزی و علوم محیطی، دانشگاه تبریز، تبریز، ایران. رایانامه: a.pourdadaash@gmail.com

۲. نویسنده مسئول دانشیار، دانشکده برنامه‌ریزی و علوم محیطی، دانشگاه تبریز، تبریز، ایران. رایانامه: azamani@tabrizu.ac.ir

۳. استادیار، دانشکده برنامه‌ریزی و علوم محیطی، دانشگاه تبریز، تبریز، ایران. رایانامه: iraj-teymuri@tabrizu.ac.ir

اطلاعات مقاله	چکیده
نوع مقاله: مقاله پژوهشی تاریخ دریافت: ۱۴۰۱/۱۰/۰۳ تاریخ بازنگری: ۱۴۰۲/۱۰/۱۹ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۲/۱۰/۲۴ تاریخ انتشار: ۱۴۰۳/۰۸/۳۰ کلیدواژه‌ها: پیشران‌های حیاتی، حکمروایی خوب شهری، منطقه آزاد ارس، آینده پژوهی.	با توجه به چالش‌های پیش رو در نحوه و نوع مدیریت مناطق آزاد از جمله ساختار مدیریتی غیر دموکراتیک، درآمد ناپایدار، عدم شفافیت، پاسخگویی، پیچیدگی و تنوع الگوهای مدیریتی که از آن به عنوان روندها یاد می‌شود. جهت دستیابی به آینده‌ای روشن برای منطقه آزاد ارس، شناسایی و ترسیم پیشران‌های کلیدی ضروری است. پژوهش حاضر، با نگرش آینده پژوهی، درصدد شناسایی عوامل حیاتی موثر بر وضعیت حکمروایی خوب شهری در منطقه آزاد ارس و بررسی میزان اثرگذاری این عوامل بر یکدیگر می‌پردازد. این پژوهش از لحاظ هدف کاربردی و از روش‌های کتابخانه‌ای، پیمایشی، ماهیت آن بر پایه روش‌های نو در آینده پژوهی با رویکرد تحلیلی و اکتشافی با بکارگیری مدل‌های کمی و کیفی و روش تحلیل و اثرات متقاطع ساختاری مانده میک مک و روش دلفی بهره گرفته است. بر این اساس، طی جلسات متعدد بحث و اخذ نظر کارشناسان و گروه خبره و صاحب نظران منطقه آزاد ارس به تعداد ۱۵ نفر به عنوان نمونه آماری جامعه هدف، ۶۰ گویه یا متغیر در قالب ۸ شاخص اصلی حکمروایی خوب شهری شناسایی گردید. سپس، متغیرهای فوق در قالب ماتریس ۶۰*۶۰ اثرات متقاطع توسط گروه نخبه وزن دهی و در نرم افزار میک مک تعریف گردید. آنچه از وضعیت نقشه پراکندگی متغیرها قابل فهم می‌باشد، ناپایداری سیستم است. لذا با توجه به رتبه‌بندی تأثیرات مستقیم و غیرمستقیم متغیرها و امتیازدهی آنها، تعداد ۲۱ متغیر که دارای وزن بیشتر در هر دو حالت بودند که به عنوان پیشران اصلی حکمروایی خوب شهری در منطقه آزاد شناسایی شدند. از بین متغیرها اعتماد شهروندان و مسئولان به همدیگر بیشترین امتیاز و حیاتی‌ترین عامل موثر بر حکمروایی خوب شهری در منطقه آزاد ارس و پایبندی مدیران به قانون، بینش راهبردی، عدالت اجتماعی در رده‌های بعدی قرار گرفته‌اند.

استناد: پور داداش، امیر؛ اصغری زمانی، اکبر؛ و تیموری، ایرج (۱۴۰۳). شناسایی پیشران‌های حیاتی موثر بر وضعیت حکمروایی خوب شهری در منطقه آزاد ارس، ۲۸

(۸۹)، ۱۵۲-۱۳۳.

<http://doi.org/10.22034/gp.2024.9954.3071>

© نویسنده‌گان.

ناشر: دانشگاه تبریز.

مقدمه

روند شتابان جهانی شدن، افزایش وابستگی کشورهای جهان سوم به کشورهای پیشرفته، نیاز روزافزون کشورها به تعامل با کشورهای دیگر و منابع محدود در دسترس کشورها از یک طرف و افزایش جمعیت، افزایش فاصله طبقاتی، بالارفتن میزان فقر و بحران منابع (درآمد، آب، هوا و خاک) پیش روی جامعه از طرف دیگر، دولت را بر آن داشت تا رویکرد ایجاد مناطق آزاد را در نقاط مختلف کشور بعنوان یکی از راههای برون رفت از مشکلات فوق و راه ورود به اقتصاد جهانی برگزیند. منطقه آزاد ارس با شروع فعالیت عملی خود از سال ۱۳۸۴ با چالش های فراوانی روبرو بوده است. از جمله این چالش ها که در مدیریت شهری ایران نیز مشاهده می گردد، می توان به مشکلات پیش رو در نحوه و نوع مدیریت مناطق آزاد از جمله ساختار مدیریتی غیر دموکراتیک، کسب درآمد ناپایدار، تکیه بر فرد محوری به جای برنامه محوری، عدم شفافیت و پاسخگویی (تقوایی و همکاران، ۱۳۸۸: ۴۷)، عدم اجرای کامل قانون، بی توجهی به مسئله آموزش کارکنان و مدیران اشاره کرد. این امر نیازمند بکارگیری حکمروایی خوب شهری، مدیریت صحیح منابع و ترسیم آینده ایده آل برای منطقه می باشد. در این الگوی جدید مسئولیت اجرای مستقیم مدیریت شهری کمتر دیده شده و امکان بیشتری برای برنامه ریزی و کنترل از پایین به بالا توسط نهادهای مردمی و خصوصی فراهم می گردد (اندستا و همکاران، ۱۴۰۰، ۴۶). تجربیات مختلف در کشورهای دنیا در تاسیس مناطق آزاد تجاری-صنعتی نشان می دهد که سیاست های ایجاد این مناطق بر ۳ بعد اصلی متمرکز است: ۱) تمرکز استراتژیک ۲) چارچوب حاکمیتی و نظارتی توسط تمامی ذی نفعان ۳) طراحی ارزش های پیشنهادی یا بسته های تشویقی. در این راستا تفکر استراتژیک، مدیریت هماهنگ و جهت دار، توسعه پایدار، محرومیت زدایی و ایجاد اشتغال در راستای افزایش امنیت از جمله عناصر تشکیل دهنده پارادایم منطقه آزاد ارس محسوب می گردد (مرکز مطالعات، تحقیقات شهرسازی و معماری ایران، ۱۳۸۷، ۵۸ و ۶۱). جهت تحقق اهداف و پارادایم منطقه آزاد ارس و رسیدن به توسعه، بکارگیری چارچوب مدیریتی شایسته شهری ضروری است. بنابراین با توجه به پیچیدگی ها و تنوع الگوی های مدیریتی در مناطق آزاد که از آن به عنوان روندها و پیشران ها یاد می شود. جهت دستیابی به آینده ای روشن برای منطقه آزاد ارس شناسایی و ترسیم پیشران های کلیدی یا مهمترین پیشران ها ضروری است. اما دست یابی به این امر زمانی امکان پذیر هست که با برنامه ریزی صحیح و متمرکز برای آینده بستر این کار فراهم گردد، که این امر نیازمند اتخاذ روش مطالعه مبتنی بر آینده پژوهی است تا بتواند نحوه عملکرد پیشران ها را شناسایی، درک و تحلیل نموده و پیشران های کلیدی را شناسایی کرد. پژوهش حاضر درصدد دستیابی به این هدف است که با اتکاء بر دیدگاه های نوین برنامه ریزی و با استفاده از روش های آینده پژوهی، برای ایجاد حکمروایی خوب شهری در منطقه آزاد ارس برنامه ریزی کرد. لذا سعی شده است پیشران های حیاتی موثر بر وضعیت آینده حکمروایی خوب شهری از میان عوامل موثر اولیه گزینش گردند. این تحقیق درصدد پاسخگویی به این پرسش انجام گرفته است: عوامل کلیدی و حیاتی پیشران بر وضعیت حکمروایی خوب شهری منطقه آزاد ارس کدام اند و به چه میزان و به چه نحو بر یکدیگر تاثیر می گذارند؟

پیشینه تحقیق

صفرعلیزاده و همکاران (۱۴۰۲) در مقاله ای تحت عنوان "آینده پژوهی پیشران های کلیدی موثر بر توسعه شهری مناطق مرزی بر اساس رویکرد حکمروایی شهری و منطقه ای (مطالعه موردی: جوانرود)" حکمروایی شهری را به عنوان یکی از راهبردهای مهم دستیابی به توسعه پایدار دانسته و با رویکرد تحلیلی و تعاملی خبره محور به بررسی جایگاه حکمروایی در تحقق پذیری توسعه پایدار شهرهای مرزی می پردازد. نتایج تحقیق نشان می دهد که مجموعاً ۷ متغیر شایسته سالاری در انتخاب مدیران شهری، هماهنگ بودن برنامه های سازمان های مرتبط با مدیریت شهری، ارتباط متقابل و تعامل سازنده میان نهادهای دولتی و خصوصی، به کارگیری تمهیدات و راه حل مناسب برای قانونمند بودن مدیران شهری، تاثیر شبکه های اجتماعی در مشارکت

نهادهای مدنی تعاونی ها و بخش خصوصی، تبادل نظر مدیران شهر در تصمیم گیری های مربوط به مسائل شهر با شهروندان، به کارگیری توانایی مناسب ظرفیت های شهر در توسعه شهری به عنوان مهم ترین عوامل تاثیرگذار در تحقق پذیری توسعه پایدار در حوزه حکمروایی شهری انتخاب شدند.

خوشنواز و همکاران (۱۴۰۲) در مقاله ای با عنوان " تبیین سناریوهای محتمل و عوامل کلیدی موثر بر مشارکت شهروندان در مدیریت پسماند شهری (نمونه موردی: کلانشهر تبریز) با رویکرد آینده پژوهی" به بررسی ظرفیت های مشارکت شهروندان در هر یک از ابعاد تصمیم گیری مدیریتی می پردازد. نتایج بررسی الگوی پراکندگی متغیرها نشان دهنده وضعیت ناپایدار سیستم است و تأثیرگذارترین و تأثیرپذیرترین عوامل سیستم بر اساس ماتریس نتایج به ترتیب شامل ظرفیت سازی اجتماعی، مشارکت فعال افراد ذی نفع یا بهره برداران، اعتماد اجتماعی، سرمایه اجتماعی، نهادها و سازمان های جامعه مدنی، آموزش حقوق و تکالیف شهروندی، NGO و نقش آن، برقراری تعامل و تعادل بین مشارکت کننده و مشارکت شونده توسعه فرهنگ و اخلاق شهروندی و توسعه مهارت های شهروندی می باشند.

همقدم و همکاران (۱۴۰۲) در مقاله " ارائه پیشران های کلیدی آینده حکمروایی شهری هوشمند (مطالعه موردی: شهر رشت)" به واکاوی پیشران های کلیدی حکمروایی شهری هوشمند در شهر رشت با رویکرد آینده پژوهی می پردازد. در این پژوهش برای شناسایی متغیرهای کلیدی از طبقه بندی مستقیم متغیرها متناسب با میزان تأثیرگذاری و تأثیرپذیری متقابل آنها بر اساس منطق سیستمی و به وسیله خروجی نرم افزار میک مک استفاده شده است. نتایج حاصل از تحلیل نشان می دهد که آموزش شهروندی و آگاهی رسانی، مشارکت شهروندان و تعهد مسئولان جزء ۳ پیشران اول حکمروایی شهری هوشمند شهر رشت محسوب می شوند.

پنگ^۱ (۲۰۲۱) در مقاله ای تحت عنوان " رهبری دیجیتال: حکمروایی در عصر فناوری دیجیتال" به این نتیجه رسید که فناوری با ترکیب حکمروایی، نقش دولت، مسئولیت، هماهنگی اجتماعی و اخلاق انسانی، در نتیجه بهبود فراگیر حکمروایی اجتماعی و قابلیت های خدمات و ارتقاء سواد دیجیتال جامعه به عنوان یک کل، تنها با کشف فرصتی تاریخی که توسط فناوری دیجیتال آورده شده است می تواند به یک جهش تاریخی در مدرنسازی سیستم حکمروایی ملی و ظرفیت حکمروایی برسد. با توجه به پژوهش های صورت گرفته فوق می توان نتیجه گرفت که پژوهش های فوق با استفاده از ابزارهای سناریونویسی به اکتشاف و پیش بینی آینده پرداخته اند و با توجه به گستردگی مباحث و اشاره به زمینه های مختلف نشان از اهمیت بالا و متمرکز بودن رویکرد حکمروایی خوب در بهبود عملکرد سکونتگاه ها دارد.

مبانی نظری تحقیق

در سالهای اخیر مفهوم حکمروایی مطلوب شهری در کانون بحث و توجه بسیاری از محققین قرار گرفته است. گفتمان حکمروایی، عنصر ذاتی همکاری بین جامعه مدنی و جامعه سیاسی و همچنین بین دولت و شهروندان بوده و ریشه در چشم انداز مدیریت عمومی نو دارد که در واقع پاسخی به ناامیدی و دلزدگی از شکستهای مشهود دولت رفاه، در فراهم آوردن مؤثرتر و کارا تر کالاها و خدمات عمومی است. در آغاز سده بیست و یکم، سیاست جهان بر حسب خوب و بد، نیروهای آزاد در حال مبارزه با محورهای شر، روشنگری در مقابل بنیادگرایی، محور بسیاری از مطالعات بود. اجرای شاید بزرگترین پارادوکس زمان حال در کشورهای جهان سوم با نام لیبرالیسم زور جهت رهایی که فساد، تباهی، نابرابری و فقر را برای این گونه کشورها توسط قدرت های غربی و موسسات مالی بین المللی و غربگراهای داخلی به ارمغان آورد. در این راستا تنها گفتمان جدید مورد بحث، گفتمان حکمرانی خوب در برابر حکمرانی بد بود. که هدف آن کمک به کشورها برای رسیدن به رفاه اقتصادی، اطمینان از حاکمیت قانون، بهبود کارایی و پاسخگویی بخش های عمومی آنها و مقابله با فساد بود. حکمرانی خوب در مقابل حکمرانی بد راهکار بسیاری از دولت های کشورهای در حال توسعه بود. این حکومت بد بود که مسئول نتایج ناامیدکننده برنامه های تعدیل ساختاری

¹ Peng

دهه ۱۹۸۰ (لیبرالیسم زور) و افزایش اقتصاد موازی، فقر و اختلاف درآمد در کشورهای اخیراً "تولیرالیزه" بود (Jolle Demmers et al, 2004).

حکروایی خوب شهری

برایان مک لالین اولین نظریه پردازی است که در سال ۱۹۷۳ مفهوم حکروایی را به کار برده و معتقد است که حکروایی نوعی فرایند است، این فرایند متضمن نظام به هم پیوسته ای است که هم حکومت و هم اجتماع را در بر میگیرد (عظیمی آملی، ۱۳۹۰: ۳۲). عنوان حاکمیت شایسته از اواخر قرن نوزدهم به عنوان پاسخی به فساد مدنی در حمایت از کارفرمایان و دستگاه‌های سیاسی به وجود آمد. جنبش‌های ملی با هوشمندی از افزایش ظرفیت حکروایی و اخلاق مدنی، به عنوان پادزهری برای هرج و مرج زندگی شهری، پشتیبانی کردند (Cave, 2005:308). تعریف ساده حکروایی شهری کیفیت روابط میان حکومت و شهروندان است (Sheng, 2010:134). واژه حکروایی شایسته نخستین بار در سال ۱۹۸۹ توسط بانک جهانی به منظور شناسایی بحران حاکمیت در آفریقا ابداع شد (world bank, 1992:5). بانک جهانی اصطلاح حکروایی شایسته شهری را اولین بار وارد گفتمان توسعه کرد (Sadashiva, 2008:7) و سپس از طریق نهادهای بین‌المللی توسعه، همانند بانک توسعه آسیا در سال ۱۹۹۵، صندوق بین‌المللی پول ۱۹۹۶ و برنامه توسعه سازمان ملل متحد در سال ۱۹۹۷ به جریان عادی ادبیات موجود تبدیل شد (Roberts and others, 2007, 970). حکروایی مطلوب شهری در سال ۱۹۹۴ به یک مشغله ذهنی و پنج سال بعد به یک اجبار تبدیل گردید (پورمحمدی و دیگران، ۱۳۹۰: ۴۱). سازمان ملل حکروایی مطلوب را مشارکت برابر همه شهروندان در تصمیم گیری دانسته که هم شامل دولت و هم شامل تمام جامعه مدنی و بازار می شود. (Roberts et al, 2007:967) که در نهایت به شکل گیری زمینه قانون مداری و حرکت جمعی منجر می گردد. حکمرانی خوب رویکرد جدیدی است که نقش دولت را در اقتصاد به رسمیت می شناسد، جایی که مشارکت مشترک بازیگران دولتی و غیردولتی، جامعه مدنی و بخش خصوصی در فرایند حکمرانی عمومی ضروری بوده (Stojanovic et al, 2016:558) و حق مشارکت مستقیم و غیرمستقیم در تصمیم گیری را برای همه شهروندان اعم از فقرا و گروه‌های به حاشیه رانده شده را که بر زندگی و معیشت آنان تاثیر دارد را فراهم نموده است (رضائی و همکاران، ۱۳۹۶: ۱۲۶). حکروایی خوب شهری دارای سه هدف کلان می باشد: ۱- بازساخت جامعه مدنی جهت تقویت و اعتلای بیشتر سازمان‌ها، نهادها و جوامع محلی ۲- کاهش فقر و جدایی‌گزینی اجتماعی، قومی فرهنگی موجود در شهرها ۳- بالا بردن میزان مشارکت و نفوذ صاحبان منافع در فرآیندهای سیاسی درون شهرها. همچنین حکروایی خوب شهری اهداف عملیاتی زیر را نیز بدنبال دارد: ۱- کاهش فساد ۲- بهبود معیشت و امکان زندگی برای همه ۳- حفظ دموکراسی ۴- ایجاد فرصت و امکان برای مردم جهت نشان دادن نیازها و آمالشان در زندگی ۵- اعتلای امنیت، برابری و پایداری (حاتمی نژاد و همکاران، ۱۴۰۱: ۴۷ به نقل از بیگلو و همکاران).

گفتمان حکروایی، عنصر ذاتی همکاری بین جامعه مدنی و جامعه سیاسی و همچنین بین دولت و شهروندان است و ریشه در چشم انداز مدیریت عمومی نو دارد که در واقع پاسخی به ناامیدی و دلزدگی از شکست‌های مشهود دولت رفاه، در فراهم آوردن موثرتر و کارآتر کالاها و خدمات عمومی است (sadashiva, 2008:6). در اینجا ذکر این نکته لازم است که بین حکومت کردن و حکروایی تمایز وجود دارد و عده‌ای از محققین بر این باورند که این دو مفهوم ضرورتاً غیر قابل تجمیع می باشد و در تقابل هم قرار دارند (Bulkeley, 2005:877). حکومت شامل راهبری، هدایت، تنظیم، تاثیرگذاری و تعیین کردن است که اغلب به همراه قدرت و اجرای امور مربوط به دولت (Rakodi, 2003:524)، توانایی یک مقام حاکم در ایجاد و اجرای قوانین به منظور ارائه خدمات عمومی (Fukuyama, 2013:350) و ایده سلسله مراتبی و عقلانی راهبری است (Buizer and Herzele, 2010:2) که به ساختار نهادی و مکان تصمیم گیری اقتدارگرایانه مربوط می شود در حالی که جوهره حکروایی روابط بین درون نیروهای حکومتی و غیر حکومتی (Stoker, 1998:38) و به نوعی صورت بندی و مباشرت قوانین رسمی و غیر رسمی مربوط می شود که حوزه عمومی را تنظیم کرده و صحنه‌ای است که دولت به منظور اتخاذ تصمیمات با کنشگران اجتماعی و اقتصادی تعامل دارد (Heyden et al, 2004:16) و شامل ارزش‌ها، نهادها و فرآیندهایی است که از طریق مردم و سازمان‌ها در جهت اهداف عمومی، تصمیم گیری، ایجاد اقتدار و مشروعیت اقدام می کند (Bhuiyan, 2010:127).

شاخص ها حکمروایی خوب شهری

مرکز اسکان سازمان ملل حکمروایی مطلوب شهری را بکارگیری بخش های سیاسی، اقتصادی، اجتماعی و اجرایی در مدیریت شهری می داند. این حکمروایی مجموع همه افراد و نهادهای، بخشهای عمومی و خصوصی، برنامه ریزی و مدیریت امور عمومی شهر می باشد. حکمروایی مطلوب شهری با این اصول شناخته میشوند: (۱) پایداری، (۲) تفویض مسئولیت به سطوح پایین، (۳) عدالت و برابری، (۴) کارایی، (۵) شفافیت و پاسخ گوئی، (۶) التزام مدنی (۷) امنیت (Auclair & Jackohangob, 2009:34). نوبری و رحیمی (۱۳۸۹) در پژوهش صورت گرفته تحت عنوان حکمرانی خوب شهری یک ضرورت تردید ناپذیر، شاخص های اصلی حکمروایی خوب شهری را شامل چهار شاخص اصلی کارایی، برابری، مشارکت و پاسخگوئی و حسابرسی دانسته و شناخت این شاخص ها و زیرشاخص های آنان را که در یک مدار قرار دارند به عنوان عوامل موثر بر تصمیم گیری و شکل گیری سیستم حکمروایی خوب شهری معرفی می نماید.

جدول شماره (۱). شاخص و زیرشاخص های حکمروایی خوب شهری

ردیف	شاخص ها	زیرشاخص ها
۱	کارایی	درآمد سرانه حکومت محلی - پیش بینی منقولات - انتشار عملکرد استاندارد - برآورد رضایت.
۲	برابری	منشور شهروندی - مشاوران زن - سیاست مالی حمایت از فقیران - خرده فروشی.
۳	مشارکت	شورای منتخب - شهردار منتخب محلی - نرخ مشارکت در انتخابات - محل اجتماع.
۴	پاسخگوئی و حسابرسی	انتشارات رسمی، ارتباطات، مناقصه ها، بودجه ها و حسابها - حسابرسی مستقل - کنترل توسط سطوح بالای حکومت - تسهیلاتی برای دریافت شکایات - کدهای هدایت - افشای درآمد و دارایی - کمیسیون ضد فساد.

منبع: نوبری و همکاران، ۱۳۸۹، ۲۴

به منظور سنجش و ارزیابی مفهوم حکمروایی مطلوب شهری، نیازمند شاخص های متناسب و مقتضی در این باره هستیم. با توجه به اینکه شاخص ها و معیارهای حکمروایی خوب شهری می تواند با توجه به موقعیت مکان یا دیدگاه صاحب نظران کمی متفاوت باشد، ارائه یک چارچوب اساسی برای نشان دادن حکومت به شیوه ای جامع که ممکن است به عنوان جعبه ابزار در هنگام اندازه گیری مدیریت یک مکان یا مقایسه آن با سایر مکان ها مورد استفاده قرار گیرد، ضروری به نظر می رسد. در این تحقیق با توجه به ویژه گی خاص منطقه آزاد ارس اهم شاخص های حکمروایی خوب شهری با استفاده از مبانی نظری، اخذ نظر خبرگان و روش دلفی شامل، مشارکت شهروندی، پاسخگوئی و حسابرسی، شفافیت، قانون مداری، عدالت، کارایی و اثربخشی، تکنولوژی و فناوری ارتباطات می باشد.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

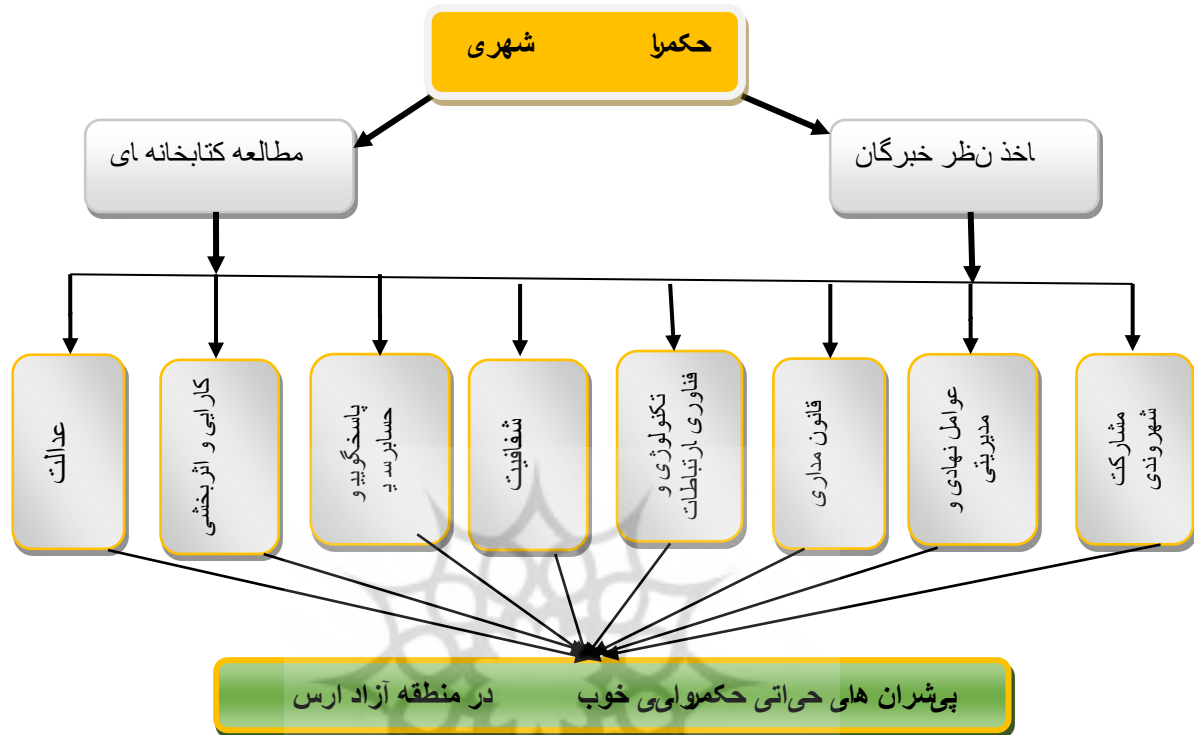
شکل شماره (۱): اهم شاخص‌ها و زیر شاخص‌های موثر حکمروایی خوب شهری پژوهش

منبع: یافته‌های پژوهش ۱۴۰۱

نقش حاکمیت خوب شهری و شاخص‌های آن در توسعه مناطق آزاد

با توجه به اینکه یکی از اهداف اصلی ایجاد مناطق آزاد توسعه منطقه‌ای یا توسعه پایدار مناطق می‌باشد، لذا برای دستیابی به توسعه پایدار الزاماتی همچون رویکرد حکمروایی شایسته شهری با محوریت مشارکت مردمی ضروری است. برای رسیدن به این مهم الگوی حکمروایی شایسته شهری به عنوان یکی از ارکان توسعه‌ای یک منطقه، می‌تواند با بکارگیری شاخص‌هایی همچون مشارکت همه ذی‌نفعان دخیل در امر توسعه، عدالت، قانون‌مداری، پاسخگویی و ...، ضمن ارائه خدمات دهی بهتر به شهروندان، زمینه توسعه پایدار منطقه را فراهم می‌کند. یکی از اساسی‌ترین نقش‌های تحقق حکمروایی خوب شهری در مناطق آزاد، تغییر سیستم مدیریتی از تمرکززدائی از نظام تصمیم‌گیری (برنامه‌ریزی از بالا به پایین) به برنامه‌ریزی غیر متمرکز است. مناطق آزاد در نقش یک دولت شهر منطقه‌ای با توجه به اختیارات بالای عوامل نهادی و تصمیم‌گیر بخصوص در بحث مدیریتی، می‌تواند با واگذاری اختیارات و تمرکززدائی به نهادهای مدنی و خصوصی، صرفاً ناظر و راهبر سیاست‌های منطقه باشند. بر این اساس است که حکمروایی خوب شهری فصل مشترک تمام کنشگران اجتماعی (عوامل نهادی، جامعه مدنی و بخش خصوصی) بوده و ریشه در مدیریت عمومی نو دارد (رضائی، ۱۳۹۸، ۳). بر این اساس بکارگیری شاخص‌های حکمروایی خوب شهری در تقویت جامعه محلی، کاهش فقر، افزایش خدمات عمومی قابل دسترس برای همه، افزایش مشارکت ذی‌نفعان جامعه در نظام تصمیم‌گیری و تصمیم‌سازی، اعتدالی امنیت، برابری و پایداری نقش بسزایی در توسعه مناطق آزاد ایفا کرده و با افزایش سرمایه اجتماعی و اعتمادسازی بین مسئولان و مردم زمینه توسعه پایدار منطقه‌ای را فراهم می‌نماید. از نمونه‌های موفق مناطق آزاد در جهان می‌توان به مناطق آزاد چین اشاره نمود. مهم‌ترین عوامل موثر بر عملکرد موفق این مناطق عبارتند از بسترهای نهادی و مدیریتی، زیرساخت‌های اقتصادی و سیاست‌ها و مقررات انگیزشی. کشور چین در مناطق آزاد در کنار اصلاح نگرش سیاست‌گذاری و مقررات، به مسائل اساسی مانند انجام ندادن تغییرات اساسی و کوتاه مدت در مقررات و روندهای اجرایی، کاهش فساد اداری، تسهیل ترتیبات و تشریفات اجرایی و یکسان و شفاف سازی روندهای نظارتی توجه اساسی داشته است. همچنین برتری و مزیت مناطق آزاد چین در این اصل اساسی نهفته است که این کشور با حکمرانی شایسته، فضای

مناسب برای سرمایه گذاری صنعتی و تجاری در این مناطق را فراهم آورد و با مساعدت‌های جدی نهادهای حکومتی، زیرساخت‌های لازم برای بهبود شرایط تولید، کاهش هزینه محصولات، انتقال مدیریت فناوری و در نهایت امکان بازاریابی برای محصولات چینی به وجود آورده و زمینه توسعه مناطق را بوجود آورد.

شکل شماره (۲). مدل مفهومی تحقیق؛ منبع: یافته‌های پژوهش ۱۴۰۱

روش تحقیق

آینده پژوهی دانش تحلیل، طراحی و برپایی هوشمندانه آینده است. این دانش در پی آن است که به شیوه‌های آگاهانه، عاملانه و پیش‌دستانه، انسان را از غافلگیری در برابر توفان سهمگین تغییرات و پیشرفت‌های سرسام‌آور محافظت کند (شری زاده و همکاران، ۱۳۹۸: ۴۰). به قول ادوارد کورنیش، بنیان‌گذار و رهبر آینده جهان، آینده‌پژوهی عبارت از این است که درک کنیم با تداوم روندهای امروز، در آینده چه روی خواهد داد و تصمیم بگیریم که آیا چنین آینده‌ای برای ما مطلوب است یا نه؟ و اگر نیست بکوشیم تا آن را تغییر دهیم (ملکی فر، ۱۳۹۴: ۷۸). این تحقیق از نظر هدف جز تحقیقات کاربردی و از نظر روش جز تحقیقات توصیفی-تحلیلی است. روش اصلی مورد استفاده در این رساله انواع روش‌های متداول آینده‌پژوهی است. از روش‌های متداول کسب دانش گروهی مورد استفاده در بحث آینده پژوهی، تکنیک دلفی است. این تکنیک دارای ساختار پیش‌بینی و کمک به تصمیم‌گیری در طی راندهای پیمایشی، جمع‌آوری اطلاعات و در نهایت، اجماع گروهی است و با توجه به اینکه امروزه تکنیک دلفی در تحقیقات آینده پژوهی بیشتر مورد استفاده قرار گرفته و روشی ارزان و دارای قابلیت شناسایی و فهمیدن بالایی دارد، مورد توجه واقع شده است. جامعه هدف در این تحقیق کل محدوده ۵۱ هزار هکتاری منطقه آزاد ارس می‌باشد. با استفاده از ابزار پرسشنامه خبره و تشکیل پنل متخصصین با بکارگیری روش دلفی با حجم نمونه ۱۵ نفری از متخصصین شامل اعضای هیئت علمی دانشگاه‌های استانی و ملی و مدیران ارشد سازمان منطقه آزاد ارس و سرمایه‌گذاران، به ارزیابی شاخص‌های موثر پرداخته شد و در مرحله بعد با استفاده از روش تحلیل ساختاری (تحلیل اثرات متقاطع) پیشران‌های حیاتی موثر بر حکمروایی شهری در منطقه آزاد ارس شناسایی و کشف شده‌اند.

فرآیند کلی کار از دو مرحله اساسی شناسایی شاخص‌های موثر بر حکمروایی و کشف پیشران‌های حیاتی و کلیدی تاثیر گذار بر وضعیت حکمروایی منطقه آزاد ارس تشکیل شده است. در مرحله اول با استفاده از مطالعات مبانی نظری و استفاده از روش دلفی شاخص‌های موثر شناسایی شده و در مرحله بعد در راستای شکل دهی به ایده‌ها و پیوند اجرای به هم پیوسته شاخص‌ها با استفاده از روش تحلیل ساختاری (تحلیل اثرات متقاطع) و با استفاده از نرم افزار میک مک پیشران‌های حیاتی موثر بر حکمروایی شهری در منطقه آزاد ارس شناسایی و کشف شده اند.

معرفی اجمالی محدوده مورد مطالعه

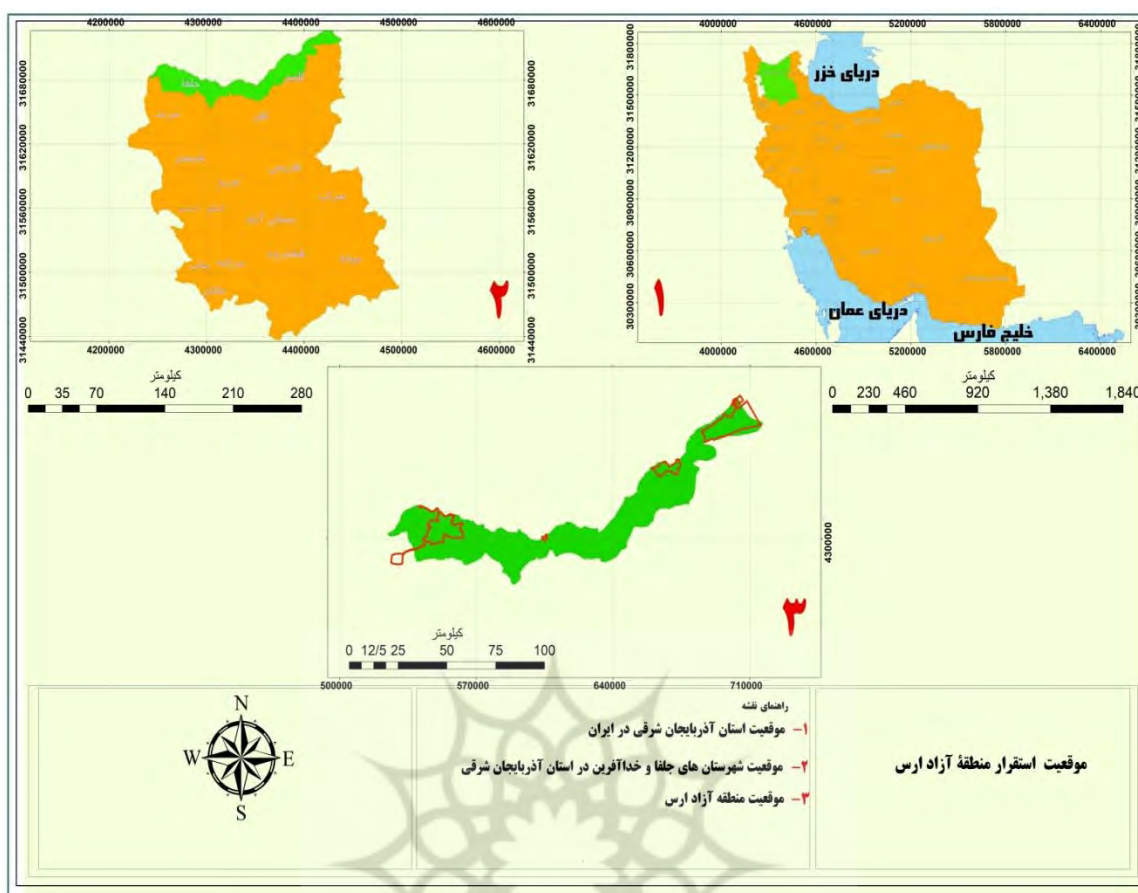
منطقه آزاد ارس در شمال غرب ایران در نقطه صفر مرزی با مرکزیت جلفا از نظر اداری و نظام تصمیم‌گیری و در مجاورت با کشورهای ارمنستان، آذربایجان و جمهوری خودمختار نخجوان استقرار یافته است. منطقه آزاد ارس در ابتدا به مساحت ۹۶ کیلومتر مربع در تاریخ ۱۳۸۲/۰۶/۰۲ به تصویب مجلس شورای اسلامی رسید و در اواخر شهریور ماه ۱۳۸۳ با عنوان سازمان منطقه آزاد ارس آغاز بکار نمود. این محدوده طبق ابلاغیه ۹۳/۱۲/۱۶ معاون اول ریاست جمهوری، به وسعت محدوده یک (جلفا) ۲۰۵۰۰ هکتار، محدوده دو (نوردوز) ۴۱۱ هکتار، محدوده سه (خداآفرین) ۵۷۰۰ هکتار و محدوده چهار (قلی بیگلو) ۲۵۰۰۰ هکتار اصلاح و جمعاً وسعت کل منطقه به ۵۱۶۱۱ هکتار تغییر یافت (سازمان منطقه آزاد ارس، ۱۴۰۰: ۲۱).

جدول شماره (۲). مشخصات محدوده‌های منطقه آزاد ارس

نام محدوده	مرکزیت	کشورهای همسایه	وسعت (هکتار)	درصد
محدوده یک	جلفا	جمهوری خودمختار نخجوان	۲۰۵۰۰	۳۹/۷۲۰
محدوده دو	نوردوز	جمهوری ارمنستان	۴۱۱	۰/۷۹۶
محدوده سه	خداآفرین	جمهوری آذربایجان	۵۶۸۰	۱۱/۰۴۴
محدوده چهار	قلی بیگلو	جمهوری آذربایجان	۲۵۰۷۵	۴۸/۴۴
کل محدوده			۵۱۶۱۱	۱۰۰

منبع: آمارنامه ۱۳۹۹ سازمان منطقه آزاد ارس

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

نقشه شماره (۱): موقعیت و محدوده جغرافیایی منطقه آزاد ارس (شهرستان جلفا و خداآفرین)

مصوب ۱۳۸۵ هیات وزیران، منبع: یافته‌های پژوهش ۱۴۰۱

منطقه آزاد ارس به عنوان صنعتی‌ترین منطقه آزاد ایران، به پشتوانه پتانسیل‌های انسانی و طبیعی به منطقه‌ای پیشتاز در داخل تبدیل و از لحاظ عملکرد به مفهوم واقعی مناطق آزاد الگوی سایر مناطق آزاد در داخل و کشورهای منطقه شده است. منطقه آزاد ارس به برکت برخورداری از موقعیت ژئواکونومیکی ممتاز و دسترسی به بازارهای بین‌المللی سرمایه و تکیه بر امکانات برجسته توسعه ترانزیت و صادرات مجدد، توان‌مندی‌های بالای صادراتی و با فراهم‌سازی زیرساخت‌های توسعه فعالیت‌های بازرگانی در کنار گمرکات و مراکز تخلیه و بارگیری کالا و الگوسازی ورود به سازمان تجارت جهانی می‌تواند در جهت ارتقای نقش هم‌پیوندی اقتصاد ملی با اقتصاد جهانی، بستر ساز تعامل سازنده کشور با جهان باشد. در این راستا برخی از عوامل و مشکلات از جمله تمرکزگرایی در نظام تصمیم‌گیری، کمبود منابع پایدار، خلاءهای قانونی و ... منطقه آزاد ارس را با چالش‌های فراوانی روبرو کرده است، لذا الگوی حکمروایی خوب شهری به عنوان امری جوهری در بحث توسعه پایدار و یک نوع فرآیند مشارکتی توسعه می‌تواند مسیر رسیدن به اهداف غایی را در منطقه آزاد ارس هموار سازد.

تجزیه و تحلیل داده‌ها

نظرسنجی از خبرگان توسط روش دلفی و شناسایی پیشران‌های حیاتی

در این روش از متخصصان و کارشناسان حوزه مورد مطالعه درخواست می‌شود که نظریات و قضاوت‌های خود را درباره موضوع ارائه دهند. در این راستا، در تحقیق حاضر جهت شناسایی متغیرهای اولیه مؤثر بر حکمروایی خوب شهری در منطقه آزاد ارس، از روش دلفی، استفاده شده است، که ابتدا به جست‌وجو و انتخاب متخصصان و کارشناسان و مجریان دخیل در حوزه مورد مطالعه پرداخته شده و بعد از انتخاب آن‌ها (۱۵ نفر)، فرآیند انجام پرسشگری و استخراج نظرات آن‌ها در رابطه با

حکمروایی خوب شهری در منطقه آزاد ارس انجام گرفته است و در نهایت بعد از پایش متغیرها، ۶۰ متغیر در قالب ۸ عامل اصلی به عنوان متغیرهای اولیه مؤثر بر حکمروایی خوب شهری در منطقه آزاد ارس انتخاب شده‌اند.

جدول شماره (۳). شاخص‌های حکمروایی خوب شهری در منطقه آزاد ارس

ردیف	شاخص	زیر شاخص		ردیف	شاخص	زیر شاخص	
		نام کامل	نام کوتاه			نام کامل	نام کوتاه
۱	مشارکت	۳۱	A۱	سازمان های مردم نهاد	کارایی و اثر بخشی	D۱	نیروی های متخصص و کارآمد
۲		۳۲	A۲	جلب مشارکت اجتماعی		D۲	اخذ کارآمد مالیات
۳		۳۳	A۳	تبادل نظر و مشورت مدیران با مردم		D۳	برنامه های مدون و دقیق
۴		۳۴	A۴	آموزش همگانی حقوق شهروندی		D۴	انطباق عملکرد مدیران با استاندارها
۵		۳۵	A۵	مشارکت موثر مدیران با جامعه علمی		D۵	استفاده از کارآفرینان
۶		۳۶	A۶	برگزاری انتخابات		D۶	دریافت متناسب عوارض با خدمات
۷		۳۷	A۷	برگزاری جلسات و دیدارهای عمومی		D۷	برون سپاری خدمات اداری
۸		۳۸	A۸	مشارکت و نظرخواهی مردم در تهیه طرح ها		D۸	شرکت های دانش بنیان
۹	مشارکت	۳۹	A۹	مشارکت افراد در سازمان های خیریه و بشر دوستانه	شفافیت	E۱	دسترسی آزاد مردم به اطلاعات
۱۰		۴۰	A۱۰	همکاری شهروندان در اجرای طرح ها		E۲	انتشار مناقصات، قراردادهای و حسابهای سازمان
۱۱		۴۱	A۱۱	صداقت مسئولان		E۳	آزادی رسانه ها
۱۲		۴۲	A۱۲	اعتماد شهروندان و مسئولان به همدیگر		E۴	ارائه گزارش مستمر مدیران
۱۳	پاسخگویی	۴۳	B۱	دسترسی آسان به مدیران	حکومت قانون	F۱	پایندی مدیران به قانون
۱۴		۴۴	B۲	ارائه عملکرد مدیران		F۲	تدوین مقررات متناسب با مشکلات
۱۵		۴۵	B۳	حسابرسی مستقل		F۳	ارزیابی قانونی عملکرد مدیران
۱۶		۴۶	B۴	ایجاد دفتر ثبت شکایات		F۴	حضور مستمر نهادهای بازرسی و قضایی
۱۷		۴۷	B۵	ایجاد دفتر مبارزه با فساد		F۵	تأمین و تضمین امنیت فردی و گروهی
۱۸	پاسخگویی	۴۸	B۶	کاهش بوروکراسی	عوامل نهادی و مدیریتی	G۱	مدیریت موثر و هدفمند منابع
۱۹		۴۹	B۷	رفتار اداری مناسب با شهروندان		G۲	تأمین زیرساخت های توسعه
۲۰		۵۰	B۸	پاسخگویی شفاف		G۳	مدیریت واحد
۲۱		۵۱	B۹	تسهیل در مطالبه گری فردی و عمومی		G۴	تعامل بین واحدهای مختلف
۲۲	عدالت	۵۲	C۱	عدالت اجتماعی	تکنولوژی اطلاعات	G۵	بینش راهبردی
۲۳		۵۳	C۲	عدالت قضایی		G۶	ترسیم چشم انداز
۲۴		۵۴	C۳	دسترسی به خدمات		H۱	ایجاد پایگاه های اطلاعاتی در فضای مجازی
۲۵		۵۵	C۴	اعطا عدالانه پست های مدیریتی به بانوان		H۲	سامانه صدور مجوز آنلاین
۲۶		۵۶	C۵	ساماندهی دست فروشان		H۳	پایگاه های تبادل اطلاعات
۲۷		۵۷	C۶	تشکیل اتحادیه های کاری		H۴	افزایش سرعت اینترنت
۲۸		۵۸	C۷	لحاظ کردن منافع جمعی		H۵	افزایش پهنای باند اینترنت
۲۹		۵۹	C۸	تناسب در حقوق و مزایا		H۶	پوشش سراسری اینترنت
۳۰		۶۰	C۹	عدالت در اطلاع رسانی به موقع		H۷	حقوق دیجیتال

منبع: برگرفته از نتایج گروه دلفی، ۱۴۰۱

سپس، متغیرهای فوق در قالب ماتریس 60×60 اثرات متقاطع توسط گروه نخبه وزن دهی و در نرم افزار میک مک تعریف گردید. بر اساس روش دلفی، 60 متغیر در 8 حوزه به عنوان عوامل مؤثر بر حکمروایی خوب شهری در منطقه آزاد ارس شناسایی شده است و سپس با استفاده از روش تحلیل اثرات متقابل یا ساختاری توسط نرم افزار میک مک جهت استخراج عوامل اصلی تأثیرگذار بر وضعیت آینده، محیط مورد مطالعه مورد تحلیل قرار گرفتند. بر اساس تعداد متغیرها ابعاد ماتریس 60×60 می باشد. با قرار دادن این عوامل در یک ماتریس 60 در 60 تأثیر هر کدام از این عوامل بر یکدیگر توسط وزن دهی به عوامل (از صفر تا ۳) مشخص شد. تمامی عوامل دخیل در برنامه ریزی، همچون سیستمی با عناصر در همتبند، و به صورت

یک ساختار، در نظر گرفته می‌شود و ارتباطات این عوامل باهم مورد سنجش قرار می‌گیرد تا عوامل برتر که تأثیرگذاری بیشتری دارند استخراج شوند. تعداد تکرار تعامل متغیرها برهم ۶ بار در نظر گرفته شده است و درجه پرشدگی ماتریس ۸۱ درصد است. از مجموع ۳۶۰۰ رابطه قابل ارزیابی در این ماتریس، ۶۹۵ رابطه عدد صفر، ۱۰۷۵ رابطه عدد یک، ۱۶۷۴ رابطه عدد دو و ۱۵۶ رابطه عدد سه بوده است. همچنین ماتریس بر اساس شاخص‌های آماری با ۶ بار چرخش داده‌ای از مطلوبیت و بهینه‌شدگی ۱۰۰ درصد برخوردار بوده که حاکی از روایی بالای پرسشنامه و پاسخ‌های آن است. در ادامه جهت تحلیل کلی محیط سیستم و در نهایت جهت شناسایی پیشران‌ها، عوامل کلیدی مؤثر به بررسی پلان تأثیرگذاری و تاثیر پذیری متغیرها و همچنین به بررسی رتبه‌بندی و میزان جایجایی متغیرها پرداخته شده است.

تحلیل تأثیرگذاری و تأثیرپذیری متغیرها

شیوه توزیع و پراکنش متغیرها در صفحه پراکندگی، حاکی از میزان پایداری و یا ناپایداری سیستم است. در حوزه روش تحلیل اثرات متقاطع ساختاری، تحت نرم‌افزار میک مک^۱ درمجموع دو نوع پراکنش تعریف شده است که به نام سیستم‌های پایدار و سیستم‌های ناپایدار معروف هستند. در سیستم‌های پایدار پراکنش متغیرها به صورت L انگلیسی است، یعنی برخی متغیرها دارای تأثیرگذاری بالا و برخی دارای تأثیرپذیری بالا هستند. در سیستم‌های پایدار مجموع سه دسته متغیر قابل مشاهده است:

الف: متغیرهای بسیار تأثیرگذار بر سیستم (عوامل کلیدی)

ب: متغیرهای مستقل

ج: متغیرهای خروجی سیستم (متغیرهای نتیجه)

در این سیستم جایگاه هر یک از عوامل کاملاً مشخص و نقش آن نیز به وضوح قابل ارائه است. در مقابل در سیستم‌های ناپایدار وضعیت پیچیده‌تر از سیستم‌های پایدار است و در این سیستم، متغیرها در حول محور قطری صفحه پراکنده هستند و متغیرها در اکثر مواقع حالت بینابینی از تأثیرگذاری و تأثیرپذیری را نشان می‌دهند که ارزیابی و شناسایی عوامل کلیدی را بسیار مشکل می‌نماید. در سیستم ناپایدار نیز متغیرهای تأثیرگذار، متغیرهای دوجبهی (ریسک و متغیرهای هدف)، متغیرهای تنظیمی، متغیرهای تأثیرپذیر یا نتیجه سیستم، متغیرهای مستقل قابل مشاهده است. آنچه از وضعیت صفحه پراکندگی متغیرهای مؤثر بر وضعیت آینده حکمروایی خوب شهری در منطقه آزاد ارس می‌توان فهمید، وضعیت ناپایداری سیستم است. متغیرها دارای دو نوع تأثیر هستند، تأثیرات مستقیم و تأثیرات غیرمستقیم که در زیر به تفصیل توضیح داده می‌شود.

ارزیابی تأثیرگذاری و تأثیرپذیری مستقیم متغیرها

جهت تحلیل تأثیرات مستقیم متغیرها، هرکدام از روابط متغیرها توسط نرم‌افزار میک مک سنجیده می‌شود. با توجه به جدول (۴)، میزان و درجه تأثیرات مستقیم متغیرها بر همدیگر به دست آمده است.

^۱ MICMAC

جدول شماره (۴). میزان تأثیرات مستقیم متغیرها

ردیف	معیار	تأثیر گذار	تأثیر پذیر	ردیف	معیار	تأثیر گذار	تأثیر پذیر
۱	سازمان های مردم نهاد	۷۴	۷۷	۳۲	اخذ کارآمد مالیات	۶۵	۸۳
۲	جلب مشارکت اجتماعی	۱۱۲	۹۹	۳۳	برنامه های مدون و دقیق	۷۷	۴۶
۳	تبادل نظر و مشورت مدیران با مردم	۷۰	۱۰۰	۳۴	انطباق عملکرد مدیران با استانداردها	۷۳	۷۳
۴	آموزش همگانی حقوق شهروندی	۱۰۸	۸۲	۳۵	استفاده از کارآفرینان	۷۶	۷۷
۵	مشارکت موثر مدیران با جامعه علمی	۶۶	۸۷	۳۶	دریافت متناسب عوارض با خدمات	۵۶	۸۰
۶	برگزاری انتخابات	۶۲	۸۵	۳۷	برون سپاری خدمات اداری	۸۰	۳۹
۷	برگزاری جلسات و دیدارهای عمومی	۹۵	۹۱	۳۸	شرکت های دانش بنیان	۵۳	۵۷
۸	مشارکت و نظرخواهی مردم در تهیه طرح ها	۷۲	۹۴	۳۹	دسترسی آزاد مردم به اطلاعات	۱۰۱	۶۷
۹	مشارکت افراد در سازمان های خیریه	۶۲	۹۸	۴۰	انتشار مناقصات، قراردادهای و حسابهای سازمان	۶۸	۶۱
۱۰	همکاری شهروندان در اجرای طرح ها	۷۲	۱۱۴	۴۱	آزادی رسانه ها	۱۰۱	۷۲
۱۱	صداقت مسئولان	۶۶	۹۷	۴۲	ارائه گزارش مستمر مدیران	۴۸	۶۴
۱۲	اعتماد شهروندان و مسئولان به همدیگر	۱۱۶	۱۰۷	۴۳	پایندی مدیران به قانون	۱۱۵	۸۵
۱۳	دسترسی آسان به مدیران	۱۱۰	۶۷	۴۴	تدوین مقررات متناسب با مشکلات	۵۱	۹۱
۱۴	ارائه عملکرد مدیران	۱۰۳	۷۹	۴۵	ارزیابی قانونی عملکرد مدیران	۱۰۳	۷۷
۱۵	حسابرسی مستقل	۶۷	۸۸	۴۶	حضور مستمر نهادهای بازرسی و قضایی	۱۰۵	۶۹
۱۶	ایجاد دفتر ثبت شکایات	۸۱	۵۸	۴۷	تامین و تضمین امنیت فردی و گروهی	۷۰	۸۷
۱۷	ایجاد دفاتر مبارزه با فساد	۷۹	۶۳	۴۸	مدیریت موثر و هدفمند منابع	۷۹	۱۱۰
۱۸	کاهش بوروکراسی	۷۸	۹۵	۴۹	تامین زیرساخت های توسعه	۱۰۶	۷۸
۱۹	رفتار اداری مناسب با شهروندان	۶۲	۸۵	۵۰	مدیریت واحد	۱۱۳	۷۹
۲۰	پاسخگویی شفاف	۱۱۰	۷۸	۵۱	تعامل بین واحدهای مختلف	۱۰۹	۹۵
۲۱	تسهیل در مطالبه گری فردی و عمومی	۱۰۹	۱۰۰	۵۲	بینش راهبردی	۱۱۵	۹۰
۲۲	عدالت اجتماعی	۱۱۳	۱۲۰	۵۳	ترسیم چشم انداز	۹۴	۹۸
۲۳	عدالت قضایی	۷۱	۸۷	۵۴	ایجاد پایگاه های اطلاعاتی در فضای مجازی	۶۹	۸۳
۲۴	دسترسی به خدمات	۶۵	۸۶	۵۵	سامانه صدور مجوز آنلاین	۹۲	۸۱
۲۵	اعطا عادلانه پست های مدیریتی به بانوان	۷۲	۴۹	۵۶	پایگاه های تبادل اطلاعات	۶۷	۸۴
۲۶	ساماندهی دست فروشان	۶۶	۴۲	۵۷	افزایش سرعت اینترنت	۸۷	۷۲
۲۷	تشکیل اتحادیه های کارگری	۷۶	۷۴	۵۸	افزایش پهنای باند اینترنت	۸۱	۶۵
۲۸	لحاظ کردن منافع جمعی	۶۷	۱۰۶	۵۹	پوشش سراسری اینترنت	۶۴	۸۰
۲۹	تناسب در حقوق و مزایا	۷۱	۸۰	۶۰	حقوق دیجیتال	۷۳	۸۸
۳۰	عدالت در اطلاع رسانی به موقع	۵۴	۸۹		جمع	۴۸۹۱	۴۸۹۱
۳۱	نیروی های متخصص و کارآمد	۷۱	۸۳				

منبع: یافته های پژوهش ۱۴۰۱

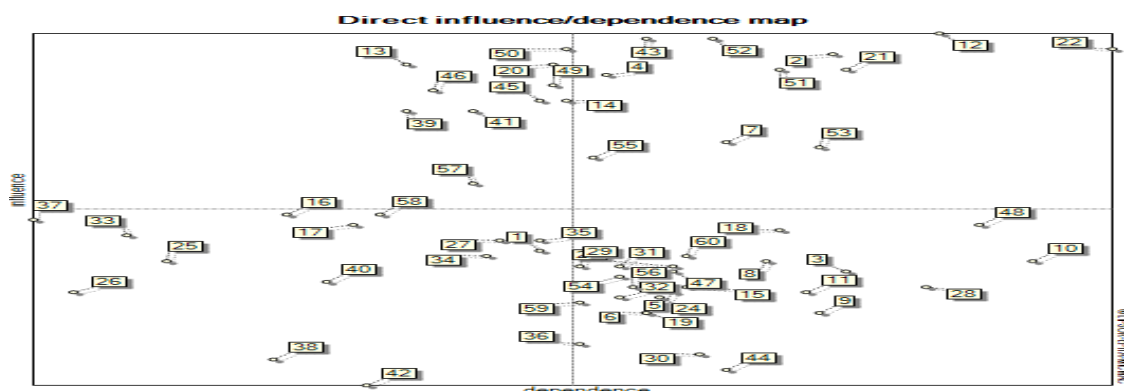
با توجه به مشاهده شیوه توزیع و پراکنش متغیرهای مؤثر در صفحه پراکندگی، حاکی از وضعیت ناپایداری سیستم می باشد، بنابراین ۵ دسته متغیر (تأثیرگذار، متغیرهای دووجهی، متغیرهای تنظیمی، متغیرهای تأثیر پذیر، متغیرهای مستقل) قابل شناسایی هستند.

جدول شماره (۵). توزیع متغیرها بر اساس طبقه بندی آنها

گروه	متغیرها
متغیرهای تأثیرگذار	دسترسی آسان به مدیران، آزادی رسانه ها، دسترسی آزاد مردم به اطلاعات، حضور مستمر نهادهای بازرسی و قضایی، ارزیابی قانونی عملکرد مدیران، مدیریت واحد، تامین زیرساخت های توسعه، افزایش سرعت اینترنت و پاسخگویی شفاف.
متغیرهای دووجهی	جلب مشارکت اجتماعی، اعتماد شهروندان و مسئولان به همدیگر، تسهیل در مطالبه گری فردی و عمومی، پابندی مدیران به قانون، تعامل بین واحدهای مختلف، بینش راهبردی، ترسیم چشم انداز، سامانه صدور مجوز آنلاین، برگزاری جلسات و دیدارهای عمومی، عدالت اجتماعی و آموزش همگانی و حقوق شهروندی.
متغیرهای تنظیمی	استفاده از کارآفرینان، سازمان های مردم نهاد و تشکیل اتحادیه های کارگری.
متغیرهای تأثیرپذیر	تبادل نظر و مشورت مدیران با مردم، مشارکت موثر مدیران با جامعه علمی، برگزاری انتخابات، مشارکت و نظرخواهی مردم در تهیه طرح ها، مشارکت افراد در سازمان های خیریه و بشر دوستانه، همکاری شهروندان در اجرای طرح ها، صداقت مسئولان، حساسی مستقل، کاهش بوروکراسی، رفتار اداری مناسب با شهروندان، عدالت قضایی، دسترسی به خدمات، لحاظ کردن منافع جمعی، عدالت در اطلاع رسانی به موقع، نیروی های متخصص و کارآمد، اخذ کارآمد مالیات، دریافت متناسب عوارض با خدمات، تدوین مقررات متناسب با مشکلات، تامین و تضمین امنیت فردی و گروهی، مدیریت موثر و هدفمند منابع، ایجاد پایگاه های اطلاعاتی در فضای مجازی، پایگاه های تبادل اطلاعات، پوشش سراسری اینترنت و حقوق دیجیتال.
متغیرهای مستقل	انطباق عملکرد مدیران با استانداردها، ارائه گزارش مستمر مدیران، شرکت های دانش بنیان، انتشار مناقصات، قراردادهای سازمان، ساماندهی دست فروشان، اعطا عادلانه پست های مدیریتی به بانوان، برنامه های مدون و دقیق، برون سپاری خدمات اداری، ایجاد دفتر ثبت شکایات، ایجاد دفاتر مبارزه با فساد و افزایش پهنای باند اینترنت.

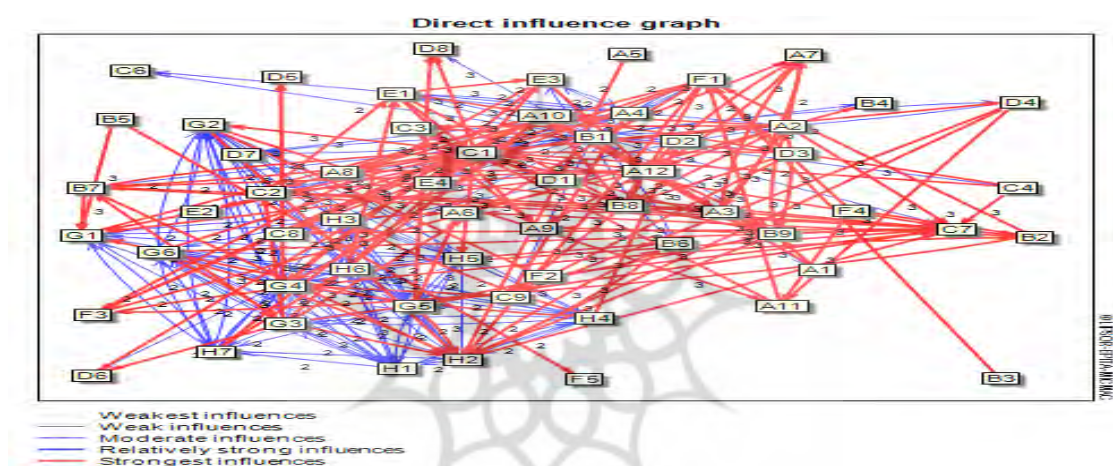
منبع: یافته های پژوهش ۱۴۰۱

- ۱- متغیرهای تأثیرگذار: متغیرهایی که درصد تأثیرگذاری آنها نسبت به تأثیرپذیری آنها بسیار بالاتر هستند، متغیرهای تأثیرگذار نامیده می شوند. این متغیرها در شمال غربی پلان تأثیرگذاری - تأثیرپذیری قرار می گیرند. این متغیرها بیشتر تأثیرگذار بوده و کم تر تأثیرپذیر می باشند. بنابراین سیستم بیشتر به این متغیرها بستگی دارد. متغیرهای تأثیرگذار بحرانی ترین مؤلفه ها می باشند، زیرا که تغییرات سیستم وابسته به آنها است و میزان کنترل بر این متغیرها بسیار مهم می باشد. از طرف دیگر، این متغیرها، به عنوان متغیرهای ورودی سیستم می باشند.
- ۲- متغیرهای دووجهی: متغیرهای دو وجهی دارای تأثیرگذاری بالا و تأثیر پذیری بالا هستند و هر عملی بر روی این متغیرها، بر روی سایر متغیرها نیز واکنش و تغییری را ایجاد خواهد کرد. موقعیت قرارگیری این متغیرها در پلان تأثیرگذاری- تأثیر پذیری در ناحیه شمال شرقی قرار دارند. متغیرهای دووجهی ظرفیت بسیار بالایی جهت تبدیل شدن به متغیرهای کلیدی سیستم را دارا هستند. این متغیرها را می توان به دو دسته متغیرهای ریسک و متغیرهای هدف تقسیم بندی کرد.
- ۳- متغیرهای تنظیمی: متغیرهای تنظیمی در اطراف مرکز ثقل نمودار یا پلان تأثیرگذاری - تأثیرپذیری قرار دارند و گاه به عنوان اهرمی ثانویه (متغیرهای هدف ضعیف و متغیرهای ریسک ضعیف) عمل می کنند. این متغیرها می توانند به متغیرهای تأثیرگذار و یا متغیرهای (متغیرهای هدف و ریسک) ارتقاء یابند.
- ۴- متغیرهای تأثیرپذیر: این متغیرها در قسمت جنوب شرقی پلان تأثیرگذاری - تأثیر پذیری قرار دارند و می توان آنها را متغیرهای نتیجه نیز نامید. این متغیرها از تأثیر پذیری بسیار بالا از سیستم و تأثیرگذاری بسیار پایین در سیستم برخوردار هستند.
- ۵- متغیرهای مستقل: متغیرهای مستقل، متغیرهایی است که دارای تأثیرگذاری پائین و همچنین میزان تأثیرپذیری پایین باشد. این متغیرها در قسمت جنوب غربی پلان تأثیرگذاری - تأثیر پذیری قرار دارند.

شکل شماره (۳). پلان تأثیرگذاری مستقیم متغیرها

منبع: یافته‌های پژوهش ۱۴۰۱

شکل شماره (۴). نمودار روابط مستقیم متغیرها

منبع: یافته‌های پژوهش ۱۴۰۱

همچنین در ارزیابی تأثیرگذاری و تأثیرپذیری غیرمستقیم متغیرها، هرکدام از روابط متغیرها توسط نرم‌افزار به توان‌های ۲، ۳، ۴، ۵ و غیره رسانده و بر این اساس اثرات غیرمستقیم متغیرها سنجیده می‌شود. در تحلیل پراکندگی تأثیرات غیرمستقیم متغیرهای مؤثر بر حکمروایی خوب شهری در منطقه آزاد ارس، همانند صفحه پراکندگی تأثیرات مستقیم متغیرها می‌توان این دسته از متغیرها را در سیستم شناسایی کرد: تأثیرگذار، متغیرهای دوجبه‌ای، متغیرهای تنظیمی، متغیرهای تأثیر پذیر، متغیرهای مستقل. آنچه از مقایسه نتایج تحلیل اثرات مستقیم و غیرمستقیم به دست آمده این است که این ۵ دسته از متغیرها را در سیستم با کمترین تغییرات و جابجایی در ارزیابی تأثیرات غیرمستقیم متغیرها تکرار شده‌اند.

رتبه‌بندی تأثیرات مستقیم و غیرمستقیم متغیرها

با توجه به اعداد پرسشنامه که به صورت ماتریس تکمیل شده است. نرم افزار رابطه آن‌ها را محاسبه کرده و در نهایت برای هر عامل یک امتیاز عددی در نظر می‌گیرد. سپس بر اساس این امتیاز عوامل را بر اساس تأثیرگذاری و تأثیرپذیری به صورت مستقیم و غیرمستقیم به شکل جدول (۶) رتبه‌بندی می‌کند. که در این حالت عواملی که بیشترین امتیاز را کسب کنند میزان تأثیرگذاری و تأثیرپذیری آن‌ها نیز بر این اساس تغییر می‌کند.

جدول شماره (۶). رتبه بندی متغیرها

رتبه	متغیر	تأثیر گذاری مستقیم	متغیر	تأثیر پذیری مستقیم	متغیر	تأثیر گذاری غیر مستقیم	متغیر	تأثیر پذیری غیر مستقیم
1	۱۲A	۲۳۷	۱C	۲۴۵	۱۲A	۲۳۶	۱C	۲۴۱
۲	۱F	۲۳۵	۱۰A	۲۳۳	۱F	۲۳۴	۱۰A	۲۳۳
۳	۵G	۲۳۵	۱G	۲۲۴	۵G	۲۳۰	۱G	۲۲۳
۴	۱C	۲۳۱	۱۲A	۲۱۸	۳G	۲۲۷	۱۲A	۲۱۷
۵	۳G	۲۳۱	۷C	۲۱۶	۲A	۲۲۵	۷C	۲۱۵
۶	۲A	۲۲۸	۳A	۲۰۴	۸B	۲۲۱	۹B	۲۰۳
۷	۱B	۲۲۴	۹B	۲۰۴	۹B	۲۲۱	۳A	۲۰۲
۸	۸B	۲۲۴	۲A	۲۰۲	۱C	۲۲۱	۹A	۲۰۰
۹	۹B	۲۲۲	۹A	۲۰۰	۱B	۲۲۰	۲A	۱۹۸
۱۰	۴G	۲۲۲	۶G	۲۰۰	۴G	۲۱۸	۶G	۱۹۷
۱۱	۴A	۲۲۰	۱۱A	۱۹۸	۴A	۲۱۷	۴G	۱۹۵
۱۲	۲G	۲۱۶	۶B	۱۹۴	۴F	۲۱۴	۸A	۱۹۵
۱۳	۴F	۲۱۴	۴G	۱۹۴	۲G	۲۱۳	۶B	۱۹۳
۱۴	۲B	۲۱۰	۸A	۱۹۲	۲B	۲۱۰	۱۱A	۱۹۲
۱۵	۳F	۲۱۰	۷A	۱۸۶	۳F	۲۰۹	۲F	۱۸۵
۱۶	۱E	۲۰۶	۲F	۱۸۶	۳E	۲۰۸	۷A	۱۸۴
۱۷	۳E	۲۰۶	۵G	۱۸۴	۱E	۲۰۷	۳B	۱۸۳
۱۸	۷A	۱۹۴	۹C	۱۸۱	۷A	۱۹۵	۵G	۱۸۱
۱۹	۶G	۱۹۲	۳B	۱۷۹	۶G	۱۹۴	۳C	۱۸۰
۲۰	۲H	۱۸۸	۷H	۱۷۹	۲H	۱۸۹	۹C	۱۷۹
۲۱	۴H	۱۷۷	۵A	۱۷۷	۴H	۱۷۸	۷B	۱۷۷
۲۲	۴B	۱۶۵	۲C	۱۷۷	۴B	۱۶۹	۲C	۱۷۷
۲۳	۵H	۱۶۵	۵F	۱۷۷	۵H	۱۶۶	۵F	۱۷۷
۲۴	۷D	۱۶۳	۳C	۱۷۵	۱G	۱۶۴	۱F	۱۷۷
۲۵	۵B	۱۶۱	۶A	۱۷۳	۷D	۱۶۲	۷H	۱۷۵
۲۶	۱G	۱۶۱	۷B	۱۷۳	۵B	۱۶۱	۵A	۱۷۴
۲۷	۶B	۱۵۹	۱F	۱۷۳	۶B	۱۵۷	۲D	۱۷۱
۲۸	۳D	۱۵۷	۳H	۱۷۱	۶C	۱۵۵	۱H	۱۷۱
۲۹	۶C	۱۵۵	۱D	۱۶۹	۳D	۱۵۵	۳H	۱۷۰
۳۰	۵D	۱۵۵	۲D	۱۶۹	۵D	۱۵۳	۶A	۱۶۹
۳۱	۱A	۱۵۱	۱H	۱۶۹	۱۰A	۱۵۱	۲H	۱۶۸
۳۲	۴D	۱۴۹	۴A	۱۶۷	۱A	۱۵۱	۱D	۱۶۷
۳۳	۷H	۱۴۹	۲H	۱۶۵	۴D	۱۵۱	۸C	۱۶۷
۳۴	۸A	۱۴۷	۸C	۱۶۳	۴C	۱۵۰	۴A	۱۶۵
۳۵	۱۰A	۱۴۷	۶D	۱۶۳	۷H	۱۴۹	۶D	۱۶۴
۳۶	۴C	۱۴۷	۶H	۱۶۳	۸A	۱۴۸	۶H	۱۶۴
۳۷	۲C	۱۴۵	۲B	۱۶۱	۲C	۱۴۷	۳G	۱۶۰
۳۸	۸C	۱۴۵	۳G	۱۶۱	۸C	۱۴۵	۲G	۱۶۰

رتبه	متغیر	تأثیر گذاری مستقیم	متغیر	تأثیر پذیری مستقیم	متغیر	تأثیر گذاری غیر مستقیم	متغیر	تأثیر پذیری غیر مستقیم
۳۹	۱D	۱۴۵	۸B	۱۵۹	۱۱A	۱۴۳	۵D	۱۵۹
۴۰	۳A	۱۴۳	۲G	۱۵۹	۳A	۱۴۳	۳F	۱۵۸
۴۱	۵F	۱۴۳	۱A	۱۵۷	۱H	۱۴۲	۲B	۱۵۷
۴۲	۱H	۱۴۱	۵D	۱۵۷	۵F	۱۴۰	۱A	۱۵۶
۴۳	۲E	۱۳۹	۲F	۱۵۷	۲E	۱۴۰	۸B	۱۵۶
۴۴	۲B	۱۳۶	۶C	۱۵۱	۵A	۱۳۹	۶C	۱۵۳
۴۵	۷C	۱۳۶	۴D	۱۴۹	۱D	۱۳۹	۴D	۱۵۱
۴۶	۳H	۱۳۶	۲E	۱۴۷	۲B	۱۳۹	۳E	۱۵۰
۴۷	۵A	۱۳۴	۴H	۱۴۷	۳H	۱۳۹	۴H	۱۴۷
۴۸	۱۱A	۱۳۴	۴F	۱۴۱	۵C	۱۳۶	۱B	۱۴۱
۴۹	۵C	۱۳۴	۱B	۱۳۶	۷B	۱۳۵	۱E	۱۴۱
۵۰	۳C	۱۳۲	۱E	۱۳۶	۷C	۱۳۴	۴F	۱۴۰
۵۱	۲D	۱۳۲	۵H	۱۳۲	۳C	۱۳۳	۵H	۱۳۳
۵۲	۶H	۱۳۰	۴E	۱۳۰	۲D	۱۳۲	۴E	۱۳۰
۵۳	۶A	۱۲۶	۵B	۱۲۸	۶H	۱۳۱	۵B	۱۲۹
۵۴	۹A	۱۲۶	۲E	۱۲۴	۶A	۱۲۷	۲E	۱۲۹
۵۵	۷B	۱۲۶	۴B	۱۱۸	۹A	۱۲۶	۴B	۱۱۸
۵۶	۶D	۱۱۴	۸D	۱۱۶	۶D	۱۲۰	۸D	۱۱۶
۵۷	۹C	۱۱۰	۴C	۱۰۰	۹C	۱۱۰	۴C	۱۰۱
۵۸	۸D	۱۰۸	۳D	۹۴	۸D	۱۰۳	۳D	۹۵
۵۹	۲F	۱۰۴	۵C	۸۵	۲F	۱۰۰	۵C	۸۴
۶۰	۴E	۹۸	۷D	۷۹	۴E	۹۸	۷D	۷۹

منبع: یافته‌های پژوهش ۱۴۰۱

بعد از رتبه بندی متغیرها و امتیازبندی آنان، بر اساس نمودارهای میک و مک و بررسی های صورت گرفته در وضعیت و عوامل دخیل در حکمروایی خوب شهری در منطقه آزاد ارس و همچنین طبق تحلیل کلی سیستم، موقعیت و وضعیت عوامل موثر بر حکمروایی خوب شهری در منطقه آزاد ارس، ۶۰ گویه یا متغیر در قالب ۸ شاخص اصلی حکمروایی خوب شهری حاصل از نظرات گروه خبره شناسایی گردید و تأثیرات آن‌ها برهم سنجیده شد و در نهایت ۲۱ عامل طبق جدول (۷) به عنوان بازیگران اصلی و پیشران‌های کلیدی مؤثر حکمروایی خوب شهری در منطقه آزاد ارس استخراج شد که همه این ۲۱ عامل در هر دو روش مستقیم و غیرمستقیم تکرار شدند که نقش اساسی بر وضعیت آینده حکمروایی خوب شهری در منطقه آزاد ارس محسوب می‌گردد.

جدول شماره (۷). پیشران‌های کلیدی

رتبه	متغیر	تأثیر مستقیم	متغیر	تأثیر غیرمستقیم
۱	اعتماد شهروندان و مسئولان به همدیگر	۲۳۷	اعتماد شهروندان و مسئولان به همدیگر	۲۳۶
۲	پابندی مدیران به قانون	۲۳۵	پابندی مدیران به قانون	۲۳۴
۳	بینش راهبردی	۲۳۵	بینش راهبردی	۲۳۰
۴	عدالت اجتماعی	۲۳۱	مدیریت واحد	۲۲۷
۵	مدیریت واحد	۲۳۱	جلب مشارکت اجتماعی	۲۲۵
۶	جلب مشارکت اجتماعی	۲۲۸	پاسخگویی شفاف	۲۲۱
۷	دسترسی آسان به مدیران	۲۲۴	تسهیل در مطالبه‌گری فردی و عمومی	۲۲۱
۸	پاسخگویی شفاف	۲۲۴	عدالت اجتماعی	۲۲۱
۹	تسهیل در مطالبه‌گری فردی و عمومی	۲۲۲	دسترسی آسان به مدیران	۲۲۰
۱۰	تعامل بین واحدهای مختلف	۲۲۲	تعامل بین واحدهای مختلف	۲۱۸
۱۱	آموزش همگانی حقوق شهروندی	۲۲۰	آموزش همگانی حقوق شهروندی	۲۱۷
۱۲	تامین زیرساخت‌های توسعه	۲۱۶	حضور مستمر نهادهای بازرسی و قضایی	۲۱۴
۱۳	حضور مستمر نهادهای بازرسی و قضایی	۲۱۴	تامین زیرساخت‌های توسعه	۲۱۳
۱۴	ارائه عملکرد مدیران	۲۱۰	ارائه عملکرد مدیران	۲۱۰
۱۵	ارزیابی قانونی عملکرد مدیران	۲۱۰	ارزیابی قانونی عملکرد مدیران	۲۰۹
۱۶	دسترسی آزاد مردم به اطلاعات	۲۰۶	آزادی رسانه‌ها	۲۰۸
۱۷	آزادی رسانه‌ها	۲۰۶	دسترسی آزاد مردم به اطلاعات	۲۰۷
۱۸	برگزاری جلسات و دیدارهای عمومی	۱۹۴	برگزاری جلسات و دیدارهای عمومی	۱۹۵
۱۹	ترسیم چشم‌انداز	۱۹۲	ترسیم چشم‌انداز	۱۹۴
۲۰	سامانه صدور مجوز آنلاین	۱۸۸	سامانه صدور مجوز آنلاین	۱۸۹
۲۱	افزایش سرعت اینترنت	۱۷۷	افزایش سرعت اینترنت	۱۷۸

منابع: یافته‌های پژوهش ۱۴۰۱

نتایج حاصل از جدول (۷) نشان می‌دهد از بین متغیرها اعتماد شهروندان و مسئولان به همدیگر بیشترین امتیاز و حیاتی‌ترین عامل موثر بر حکمروایی خوب شهری می‌باشند. پابندی مدیران به قانون، بینش راهبردی، عدالت اجتماعی، مدیریت واحد و جلب مشارکت در رده‌های بعدی قرار دارند.

نتیجه‌گیری

حکمروایی خوب شهری رویکردی نو در مدیریت مناطق آزاد و اثرگذاری بالای آن در دستیابی به توسعه پایدار اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و کالبدی جوامع امروزی، بعنوان یکی از مهمترین عوامل توسعه همه‌جانبه پایدار در سطوح بین‌المللی شناخته می‌گردد. جهت رسیدن به افق چشم‌انداز مناطق آزاد در ایران و پایداری مناطق آزاد بکارگیری عوامل کلیدی و پیشران‌های تأثیرگذار حکمروایی خوب شهری دور از انتظار نیست. مهمترین هدف این پژوهش تعیین و شناسایی عوامل کلیدی و تأثیرگذار بر آینده حکمروایی خوب شهری در منطقه آزاد ارس می‌باشد.

آنچه از وضعیت صفحه پراکندگی متغیرهای مؤثر بر وضعیت آینده حکمروایی خوب شهری در منطقه آزاد ارس می‌توان فهمید، وضعیت ناپایداری سیستم است که در حال حرکت به سمت پایداری بوده ولی با مطلوبیت کامل فاصله زیادی دارد. در

جمع‌بندی تحقیق می‌توان گفت که موفقیت در دستیابی به حکمروایی خوب شهری در منطقه آزاد ارس با توجه به ناپایداری سیستم طبق یافته‌های حاصل از وضعیت نقشه‌پراکندگی متغیرها، وابسته به تعامل موثر و هدفمند بین عوامل کلیدی و یا پیشران‌های اصلی حکمروایی خوب شهری فوق‌است. از مهمترین نتایج تحقیق می‌توان به این موضوع اشاره نمود که با استفاده از پیشران‌های کلیدی شناسایی شده و با در نظر گرفتن اهمیت، اولویت و اثرگذاری و اثرپذیری آنها بر یکدیگر می‌توان به پایداری آینده حکمروایی خوب شهری در منطقه آزاد ارس پی برد و راهکارها و منابع لازم جهت حفظ وضعیت مطلوب و یا امکانات لازم جهت تبدیل وضعیت نامطلوب به مطلوب را در ابعاد مختلف تدوین و اجرا کرد. در اینجا ذکر این نکته لازم است که توجه کافی و لازم مسئولان، صاحب‌نظران، تصمیم‌گیران و تصمیم‌سازان و کلیه ذینفهان منطقه آزاد به عوامل کلیدی تاثیرگذار بر تبیین چشم‌انداز آینده حکمروایی خوب شهری در منطقه آزاد ارس، اولویت‌بندی و مدنظر قراردادن روابط پیشران‌ها با یکدیگر، زمینه لازم را برای توسعه مطلوب همه‌جانبه منطقه آزاد ارس فراهم خواهد کرد، به گونه‌ای که تعادل، توسعه و پایداری بلندمدت را در همه ابعاد و سطوح تضمین نموده و الگویی برای سرمایه‌گذاران داخلی و خارجی و سایر مناطق آزاد باشد. یافته‌های پژوهش نشان می‌دهد که ما در برقراری حکمروایی شایسته در مناطق آزاد چالش‌های اساسی در سطوح مختلف روبرو هستیم که از جمله اهم موارد می‌توان به تمرکززدایی در نظام تصمیم‌گیری دولتی (سطح کلان)، ضعف جامعه مدنی و نهادهای عمومی و آگاهی پایین و عدم اعتماد شهروندان (سطح میانی و خرد) اشاره کرد. با نظر گرفتن نتایج بدست آمده به منظور تحقق حکمروایی خوب شهری در منطقه آزاد ارس پیشنهادات زیر ارائه می‌گردد:

- بکارگیری مدیریت واحد مبتنی بر رویکردهای نو از جمله حکمروایی خوب شهری با پشتوانه محکم قانونی و حمایت نهادهای بالادستی.
- تغییر در فرآیند برنامه‌ریزی از برنامه‌ریزی متمرکز به برنامه‌ریزی راهبردی و مشارکتی.
- افزایش اعتماد و رضایتمندی شهروندان با استفاده از ایجاد فضاهای تبادل نظر و دوستانه فی‌مابین مسئولان و ارسوندان و استفاده از افراد معتمد محلی، تحت عنوان طرح «تمرین مشارکت، شهروندی آگاه و اعتماد سازی متقابل».
- آموزش، توانمندسازی و تامین منابع برای نهادهای غیردولتی جهت مشارکت فعال در حکمرانی منطقه.
- شفافیت در عملکردها و آزادی رسانه‌ها و مطبوعات و کاهش روندهای محدودکننده ابراز نظر.

منابع و مآخذ

- اندستا فروغ؛ روستایی شهرپور. (۱۴۰۰). ارزیابی عوامل موثر بر اجرای حکمروایی خوب شهری مشارکتی (برنامه NBN) در منطقه ۲ کلان شهر تبریز، نشریه علمی پژوهشی جغرافیا و برنامه ریزی، ۲۵(۷۶): ۴۳-۵۵.
- پورمحمدی محمدرضا؛ حسین زاده دلیر کریم، پیری عیسی. (۱۳۹۰). حکمروایی مطلوب شهری بر بنیان سرمایه اجتماعی، آزمون نظم نهادی- فضایی، ارتباطی و فاعلیت مندی غیر اقتصادی، مطالعه موردی: کلان شهر تبریز، فصلنامه مطالعات جغرافیایی مناطق خشک، سال اول، شماره اول: ۳۵-۵۲.
- تقوایی علی اکبر؛ تاجدار رسول. (۱۳۸۸). درآمدی بر حکمروایی خوب شهری در رویکردی تحلیلی، فصلنامه مدیریت شهری - شماره ۲۳، ۴۵-۵۸.
- حاتمی نژاد حسین؛ همقدم نوشا؛ کانونی رضا. (۱۴۰۱). واکاوی مولفه های حکمروایی خوب شهری در ایجاد رضایتمندی سکونت با رویکرد آینده پژوهی (مطالعه موردی: شهر رشت)، نشریه علمی پژوهشی جغرافیا و برنامه ریزی، ۲۶(۸۱): ۴۳-۶۱.
- خوشنواز باقر؛ موسوی میرسعید؛ اکبری نامدار شبنم. (۱۴۰۲). تبیین سناریوهای محتمل و عوامل کلیدی موثر بر مشارکت شهروندان در مدیریت پسماند شهری (نمونه موردی: کلانشهر تبریز)، نشریه علمی پژوهشی جغرافیا و برنامه ریزی، ۲۷(۸۵): ۶۶-۸۱.
- رضائی، میثم، شمس الدینی، علی (۱۳۹۸)، تحلیلی بر رابطه حکمروایی خوب شهری و عدالت اجتماعی در فضاهای شهری (مورد: فردوسیه شهریار)، فصلنامه آمایش محیط، شماره ۴۵.
- رضائی محمدرضا؛ موذن سهراب. (۱۳۹۶). ارزیابی رابطه مدیریت محلات با حکمروایی خوب شهری در کلانشهر تهران (مطالعه موردی: مناطق ۱ و ۱۲ و ۱۶ شهر تهران، نشریه علمی پژوهشی جغرافیا و برنامه ریزی، ۲۱(۶۰): ۱۴۲-۱۱۹.
- زالی نادر. (۱۳۸۸). آینده نگاری توسعه منطقه ای با رویکرد برنامه ریزی سناریو مینا (نمونه موردی استان آذربایجان شرقی)، رساله دکتری تخصصی در رشته جغرافیا و برنامه ریزی شهری، دانشکده علوم محیطی، دانشگاه تبریز.
- سازمان منطقه آزاد ارس. (۱۴۰۰). آمار نامه ۱۳۹۹ منطقه آزاد تجاری صنعتی ارس، مدیریت طرح و برنامه سازمان، انتشارات روابط عمومی و امور بین الملل.
- شری زاده عادل؛ روستایی شهرپور؛ حکیمی هادی. (۱۳۹۸). مقاله شناسایی عوامل کلیدی موثر بر وضعیت آینده برنامه ریزی مسکن اقشار کم درآمد در کلانشهر تبریز با رویکرد آینده پژوهی، فصلنامه پژوهش و برنامه ریزی شهری، ۱۰(۳۸): ۵۰-۳۹.
- صفرعلیزاده اسماعیل؛ بهرامی جاف ساجد؛ خانزاده مناف. (۱۴۰۲). آینده پژوهی پیشران های کلیدی موثر بر توسعه شهری مناطق مرزی بر اساس رویکرد حکمروایی شهری و منطقه ای (مطالعه موردی: جوانرود)، مجله جغرافیا و آینده پژوهی منطقه ای، دانشگاه ارومیه، دوره: ۱، شماره: ۲، ۶۰-۵۱.
- مرکز مطالعات و تحقیقات شهرسازی و معماری ایران. (۱۳۸۷). طرح تدوین سند راهبردی توسعه منطقه آزاد تجاری-صنعتی ایران، رویکرد استراتژیک (بند ۲).
- ملکی فر فرخنده؛ ملکی فر سیاوش. (۱۳۹۴). ترجمه کتاب آینده پژوهی پیشرفته: نگاهی ژرف به اصول، مبانی و روش های آینده پژوهی، تالیف ادوارد کورنیش، تهران: انتشارات آینده پژوه.
- همقدم نوشا؛ زیاری کرامت اله؛ حاتمی نژاد حسین؛ پوراحمد احمد؛ زنگنه شهرکی سعید. (۱۴۰۲). ارائه پیشرانهای کلیدی آینده حکمروایی شهری هوشمند (مطالعه موردی: شهر رشت)، نشریه علمی مطالعات جغرافیایی نواحی ساحلی، سال چهارم، شماره اول، پیاپی ۱۲، ۴۹-۱۷.
- نوبری نازک؛ رحیمی محمد. (۱۳۸۹). حکمرانی خوب شهری یک ضرورت تردید ناپذیر، تهران: مرکز مطالعات و برنامه ریزی شهر تهران.

- Auclair, C., and A. Jackohango, (2009), **Good urban governance: Towards an effective private sector engagement**. Retrieved from [http:// www.unhabitat.org/ downloads/ docs WG_B_Background_Urban_Governance&the_Private-Sector_draft.pdf](http://www.unhabitat.org/downloads/docs/WG_B_Background_Urban_Governance&the_Private-Sector_draft.pdf). 3-11.
- Bulkery H., (2005), **Reconfiguring environmental governance: towards a politics of scales and networks**, *Political geography*, No.24, pp:875-902.
- Bhuiyan S.H. (2010), **A crisis in governance: urban solid waste management in Bangladesh**, *Habitat international*, No.34, pp:125-133.
- Buizer M., and Herzel A.V. (2010), **Combining deliberative governance theory and discourse analysis to understand the deliberative incompleteness of centrally formulated plans**, *Forest policy and economic*, No.xxx, pp: 1-9.
- Cave, R.W., (2005), **Encyclopedia of the city**, London & New York.
- Fukuyama, F. (2013). **What is governance?** *Governance*, 26(3), 347-368.
- Ilija Stojanovic, Jovo Ateljevic, R. Stevan Stevic, (2016) **Good Governance as a Tool of Sustainable Development**, *European Journal of Sustainable Development*.
- Jolle Demmers, Alex E. Fernández Jilberto, and Barbara Hogenboom, (2004) **Good Governance in the Era of Global Neoliberalism, Conflict and depolitisation in Latin America, Eastern Europe, Asia and Africa**, Firstpublished, 2004 by Routledge london and newYork.
- Hyden G., Court J. and Mease K. (2004), **Making sense of governance: empirical evidence from sixteen developing countries**, Boulder: Lynne Rienner.
- Peng, B. (2021). **Digital leadership: State governance in the era of digital technology**. *Cultures of Science*, pp. 1–16.
- Roberts S.M., Wright S. and O'Neil PH. (2007), **Good governance in the Pacific? Ambivalence and possibility**, *Geo forum*, No.38, pp: 967-984.
- Rakodi P. (2003), **Politics and performance: the implications of emerging governance arrangements for urban management approaches and information systems**, *Habitat international*, No.27, pp:523-547.
- Sadashiva m. (2008), **Effects of civil society on urban planning and governance in Mysore, India, Doctoral thesis**, Technical university of Dortmund.
- Stoker G. (1998), **Public – Private partnerships and urban governance**.
- Sheng, Y.K, (2010). "Good Governance in Southeast Asia", *Environment and Urbanization*, ASIA, 1, 2: 131-147.
- UNIDO (2004). **"foresight methodologies"**, Textbook, Technology foresight.
- World bank (1992), **Governance and Development Report**, Washington. DC.